

ფული და კაპიტალი... კაპიტალისტური სისტემის პოლიტიკური და ეკონომიკური კრიზისების მთავარი ფაქტორები

DOI: <https://doi.org/10.52340/bal/2025.02.06>

ნასკიდა დარბუშვილი

ეკონომიკურ მეცნიერებათა აკადემიური დოქტორი
<https://orcid.org/0009-0001-8583-5773>
E-mail: naskida@yandex.ru

დავით ბუკია

სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბიზნესის
ფაკულტეტის დოქტორანტი
<https://orcid.org/0009-0000-1672-3869>
E-mail: bukia.davit82@gmail.com

ანოტაცია

სტატიაში განვიხილულია კაპიტალისტური სისტემისთვის დამახასიათებელი პრობლემები, მათი გამომწვევი მიზეზები და გავლენა საზოგადოების სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებაზე.

ავტორები ყურადღებას ამახვილებენ ეკონომიკური მოძღვრებების არსის დამახინჯების დამანგრეველ გამოვლინებებზე და საკაცობრიო საფრთხეებზე, რომლებიც ლიბერალური შეხედულებების დამკვიდრებას თან სდევს.

ნაშრომში ასახულია მოსაზრებები კაპიტალისტურ სისტემაში მუდმივი პილიტიკური და ეკონომიკური კრიზისების განმეორებად ფაქტორებზე; მოცემულია პასუხები კითხვებზე: თუ ვის, რაში სჭირდებოდა და როგორ დაიბადა თანამედროვე ფსევდოდემოკრატია? დღევანდელ მსოფლიოში რა არის უფრო მნიშვნელოვანი, ადამიანი, თუ ფული და კაპიტალი? რა ინვესტაციებს შორის ურთიერებების ორმაგ სტანდარტებს?; რა იყო მსოფლიო ომების ნამდვილი მიზეზი და რას უქადის ეკონომიკური პრობლემები ცივილიზაციას.

საკვანძო სიტყვები:

ეკონომიკური კრიზისები, ეკონომიკური დოქტრინები, ტექნიკური პროგრესი, ფული და კაპიტალი.

MONEY AND CAPITAL... THE MAIN FACTORS OF POLITICAL AND ECONOMIC CRISES IN THE CAPITALIST SYSTEM

Naskhida Darbuashvili

Academic Doctor of Economic Sciences
<https://orcid.org/0009-0001-8583-5773E>
E-mail: naskida@yandex.ru

David Bukia

Sukhumi State University of Business
<https://orcid.org/0009-0000-1672-3869>
E-mail: bukia.davit82@gmail.com

ABSTRACT

The article discusses the problems characteristic of the capitalist system, their causes and impact on the socio-economic development of society.

The authors focus on the destructive manifestations of the distortion of the essence of economic doctrines and the threats to humanity that accompany the establishment of liberal views.

The work reflects opinions on the factors that determine the constant political and economic crises in the capitalist system; answers are given to the questions: who, why did it need it and how did modern pseudo-democracy arise? What is more important in today's world, a person or money and capital? What causes double standards in relations between countries?; What was the true goal of the world wars and what do economic problems portend for civilization.

Keywords: economic crises, economic doctrines, technical progress, money and capital.

ძირითადი ტექსტი

დროის გამოცდამ აჩვენა, რომ სხვადასხვა სფეროს მრავალ მეცნიერს, მათ შორის, ეკონომიკის დარგშიც, თავიანთ თეორიებსა და გათვლებში დაშვებული აქვთ უხეში შეცდომები. სწორედ ამ შეცდომების გამოა, რომ პრაქტიკულად მსოფლიოს თითქმის ყველა ქვეყანა მუდმივ ეკონომიკურ კრიზისშია და სამყაროს მოსახლეობის უმეტესობის სოციალური მდგომარეობა მძიმდება. ძირითადად, ეკონომიკის განვითარებაში მეცნიერთა არასწორი შეხედულებებისთვის უპირატესობების მინიჭებამ ცივილიზაციაც არასწორი გზით წარმართა. შეცდომების შედეგია ის, რომ ტექნიკისა და ტექნოლოგიების სწრაფი განვითარებაც კი ვერ უზრუნველყოფს ადამიანების კეთილდღეობის მაღალ დონეს - მთელ მსოფლიოში საშინელი გაჭირვება და სიღარიბეა. ცივილიზაციის განვითარებამ, ტექნიკურმა პროგრესმა მაღალი დონის ცხოვრებისთვის საუკეთესო შესაძლებლობები შექმნა. მაგრამ ყველასთვის ისინი ხელმისაწვდომი არ არის და ამით, ადამიანთა მატერიალური მდგომარეობა კი არ უმჯობესდება, პირიქით, უარესდება კიდევც.

რატომ ხდება ასე, რა ინვესს ასეთ მძიმე მდგომარეობას?

ტექნიკური პროგრესი, ტექნოლოგიების განვითარება, ხელოვნური ინტელექტი, ადამიანს ანაცვლებს ყველა სფეროში და ყველა დონეზე, ამის გამო, ყოველწლიურად მილიონობით ადამიანი სამუშაოს კარგავს. უმუშევრად დარჩენილ ადამიანს ორი გამოსავალი აქვს:

უაღრესად მაღალი კონკურენციის პირობებში ან იმუშაოს ბევრად უფრო დაბალ ანაზღაურებად სამუშაოზე, ან თუ გაუმართლდა, აიღოს სოციალური დახმარება. როგორც პირველ, ისე მეორე შემთხვევაში მკვეთრად უარესდება არსებობის პირობები და სოციალური სტატუსი. ძალიან ბევრი უმუშევრად დარჩენილი ადამიანი შემოსავლის რეგალურ წყაროს ვერ პოულობს, ასეთი ადამიანების დიდი უმრავლესობა თავის გადასარჩენათ კრიმინალურ სამყაროს უერთდება, ზოგი ქურდობს, ზოგი ყაჩაღობს, ზოგი ნარკოტიკებით ვაჭრობს და ა.შ., ამიტომაც არის, რომ მიუხედავად უზომოდ მკაცრი კანონებისა, კრიმინალური დანაშაულები არ მცირდება. უმუშევრების ერთი ნაწილი მათხოვრობას იწყებს, სხვები ნაგავში იქექებიან, ზოგიც სხვა ქვეყნებში გარბის არსებობის წყაროს საძიებლად. ამკარაა, რომ ტექნიკური პროგრესი კეთილდღეობის გაუმჯობესების მაგივრად, მკვეთრად აუარესებს ადამიანთა კეთილდღეობის დონეს და სოციალურ სტატუსს.

ვინ სარგებლობს ტექნიკური პროგრესით? - ისინი ვინც „გუშინ“ ადამიანებს ქირობდნენ და ასაქმებდნენ, „დღეს“ კი ავტომატიზირებული გახადეს პროცესები და რობოტებს ამუშავებენ, ანუ კაპიტალისტები. თუმცა, ეს მხოლოდ ერთი შეხედვით ჩანს ასე, უძლიერესი კონკურენცია კაპიტალისტებს შორისაც. **მაღალი უმუშევრობა და დაბალი ანაზღაურება წარმოშობს მსყიდველობით უნარდაკარგულ ან მკვეთრად უნარდაქვეითებულ მოსახლეობას, გამოშვებული პროდუქციის დიდ ნაწილს მყიდველი არა ჰყავს. სწორედ ეს წარმოშობს**

უზარმაზარ კონკურენციას კაპიტალისტებს შორის და განაპირობებს მათ გაკოტრებას. ამის გამო, შეიძლება დღევანდელი მილიარდერი, ხვალე „ცენტის“ გარეშე დარჩეს, დიდ სიმდიდრეს დიდი პრობლემებიც აქვს.

დღეს, არსებული ტექნიკური და ტექნოლოგიური პროგრესის პირობებში, წარმოების ანყობა (კაპიტალის შექმნა) და პროდუქციის გამოშვება, ადვილია, ძალიან მარტივიც კი. წინათ რაიმე პროდუქციის შექმნას სანარმოო მანქანების მთელი პარკი, მაღალკვალიფიციური მუშების და სანარმოო მანქანების შემკეთებელი ხელოსნების და მომსახურე პერსონალის მთელი არმია, მართვის რთული სისტემა სჭირდებოდა. თანამედროვე ტექნოლოგიების პირობებში მოაზროვნე მანქანები - რობოტები უნივერსალურებია და მრავალ სანარმოო ოპერაციას ხარისხიანად ასრულებენ. აღარაა საჭირო რთული მართვის სისტემა და მთელი რიგი სამსახურების არსებობა. ამრიგად, წარმოების შექმნა და პროდუქციის გამოშვება პრობლემას არ წარმოადგენს. ამასთან, ბევრად იაფიცაა.

პრობლემას და დიდ სირთულეს წარმოადგენს წარმოებული პროდუქციის რეალიზაცია. სწორედ ამიტომ უფრო მნიშვნელოვანია გასაღების ბაზრების ფლობა და ამ ბაზრების მქონე ქვეყნებზე კონტროლი. ეს დილემა განაპირობებს განვითარებული ქვეყნების მუდმივი სწრაფვას დაიმორჩილონ განვითარებული ქვეყნები. ძლიერი კონკურენციის გამო, განვითარებული ქვეყნები და ისინი, ვინც ამ ქვეყნების კაპიტალს განკარგავენ, რეალურად ფლობენ ხელისუფლებას, არ აძლევენ საშუალებას განვითარებული ქვეყნების ეკონომიკა განვითარდეს. შეგნებულად ფული გახადეს ყველაფრის „ქვაკუთხედი“ და ფულის და ფულად-საკრედიტო სისტემის მართვით, ფაქტიურად, ყველაფერს აკონტროლებენ განვითარებულ ქვეყნებში; ხელოვნურად ქმნიან ფულის დეფიციტს და ფაქტიურად, ანგრევენ ამ ქვეყნების ეკონომიკებს. დეფიციტის შესავსებად კრიზისში მყოფ ქვეყნებს აძლევენ კრედიტებს და ქვეყნებს აგდებენ დიდ ვალებში. ასეთი ქვეყნები დეიურედ „დამოუკიდებელი“, „დემოკრატიული“ ქვეყნებია, დეფაქტოდ კი - მეტროპოლიის კოლონიებია. განვითარებულ ქვეყნებს, განვითარებული ქვეყნებიდან ვალების სანაცვლოდ ბუნებრივი სიმდიდრეები გააქთ და უაღრესად იაფი სამუშაო ძალა გაყავთ.

არსებული სისტემის ალგორითმი ასეთია: ძირითადად ფულის, ფულად-საკრედიტო სისტემის კონტროლით და ეკონომიკაში მთავრობის ჩაურევლობის ჩაგონებით (ბაზრის მექანიზმის გაფეტიშება) ანგრევენ ქვეყნის ეკონომიკას და ქმნიან მძიმე სოციალურ პრობლემებს. შემდგომ, ამ პრობლემების მოსაგვარებლად ქვეყანას აძლევენ ვალებს. ამ ვალებით ქვეყანა ყიდულობს უცხოურ პროდუქციას. ვალების სანაცვლოდ კი ქვეყნიდან იაფად გააქვთ წიაღისეული და სხვა ბუნებრივი სიმდიდრეები. ყიდულობენ ეკონომიკური სიდუხჭირის გამო გააიფებულ უძრავ ქონებას და ქვეყნიდან ასევე ღებულობენ იაფ სამუშაო ძალას. გარდა აღნიშნულისა, მძიმე ეკონომიკური, სოციალური პრობლემების და გაზრდილი ვალების გამო, „კოლონიური“ ქვეყნების ხელისუფლებები მეტროპოლიის მარიონეტები ხდები-

ბიან, ვინაიდან მათი ხელისუფლებაში ყოფნა და ხელისუფლების შენარჩუნება მთლიანადაა დამოკიდებული მეტროპოლიაზე და მათ კრედიტებზე. განვითარებული ქვეყნები ასეთ ანყობილ საკრედიტო, დამონების სისტემას ქვეყნებისთვის დახმარების განვას უწოდებენ, რაც სრულიად გაუგებარია.

თუ გულდასმით დავაკვირდებით, განვითარებული ქვეყნები განვითარებადი ქვეყნებისთვის კრედიტების მიცემით მათთვის საჭირო რამდენიმე უმნიშვნელოვანეს საკითხს წყვეტენ: ვალების გამო, განვითარებადი ქვეყნები პოლიტიკურად და ეკონომიკურად მათზე დამოკიდებულები ხდებიან; ამით, განვითარებული ქვეყნები თავიანთ ეკონომიკებს ანვითარებენ და საკუთარ ქვეყნებში ქმნიან სამუშაო ადგილებს, რამდენადაც განვითარებადი ქვეყნების მიერ აღებული ვალები თითქმის მთლიანად იმპრტული პროდუქციის შექმნაზე იხარჯება. მათთვის ხელსაყრელ ფასებში იაფად მიაქვთ ბუნებრივი სიმდიდრეები და სტრატეგიული ხასიათის რესურსები: ღებულობენ უაღრესად იაფ სამუშაო ძალას მძიმე, საფრთხის შემცველ და ბინძურ სამუშაოებზე; საკუთრებაში გადააქვთ სტრატეგიული მნიშვნელობის უძრავი ქონება (მინა, წიაღისეული და სხვა ბუნებრივი სიმდიდრეები, სტრატეგიული მნიშვნელობის ობიექტები და ა.შ.); ალებინებენ მათთვის საჭირო და ხშირად განვითარებადი ქვეყნისათვის დამაზიანებელ კანონებს; თავიდან ბოლომდე აკონტროლებენ ხელისუფლების საქმიანობას. პრაქტიკულად, ქვეყნები მთლიანად ხდებიან დამოკიდებული მეტროპოლიაზე და ყველაფერი ქვეყანაში მათ მიერ კონტროლდება და იმართება.

საოცარია, რომ ამ ახალ ნეოკოლონიურ სისტემას ლიბერალები თავისუფლებას და დემოკრატიულს ეძახიან.

თუ არსებული მდგომარეობა რადიკალურად არ შეიცვლება უახლოვეს მომავალში, როცა ხელოვნური ინტელექტის მქონე რობოტები (ციფრული ჰუმანოიდები) ბოლომდე, სრულად ჩაანაცვლებენ ადამიანს, არსებული მდგომარეობა უკიდურესად დამძიმდება. თუ ასე გაგრძელდა, ეს ცივილიზაცია ან შეწყვეტს თავის არსებობას, ან გააგრძელებს არსებობას ადამიანის გარეშე. მას, ადამიანს, ჩაანაცვლებს ბევრად უფრო მაღალი ინტელექტის და შესაძლებლობების ადამიანის მსგავსი (ანალოგი) ციფრული არსებები-ციფრული ჰუმანოიდები.

რაში გამოიხატება კაცობრიობის ეკონომიკური და სოციალური განვითარების არასწორი მიმართულება?

არასწორი მიმართულება იმაში გამოიხატება, რომ თანამედროვე ცივილიზაცია, ტექნიკური და ტექნოლოგიური მიღწევები თითოეული ადამიანის მაღალი დონის კეთილდღეობის საშუალებას იძლევა, მაგრამ, ტექნიკა და ტექნოლოგიები ადამიანთა ერთი მცირე ნაწილის ხელშია და მათ საკუთრებას წარმოადგენს. მათ მიერ შექმნილ სიკეთეებს ძვირად აყიდებენ დანარჩენ მოსახლეობას და ამ გზით უსაშველოდ მდიდრდებიან. მსოფლიო მოსახლეობის ერთი მცირე ნაწილი მდიდრდება არა იმიტომ, რომ მათ ხელში თანამედროვე ტექნიკა და ტექნოლოგიებია (კაპიტალია), ისინი მხოლოდ

გამდიდრებისთვის საჭირო ინსტრუმენტებია, მათი სიმდიდრის წყარო კი მოსახლეობის უდიდესი უმრავლესობა და მათგან ამოღებული თანხებია (ფულია), იმ მოსახლეობისა, რომელთა უდიდესი უმრავლესობა ყოველდღიურად გადარჩენისათვის იბრძვის.

აი ამ, ცივილიზაციის მცდარი განვითარების გზას და არაადამიანური განვითარების სისტემას ლიბერალიზმის იდეოლოგები თავისუფლებას და დემოკრატიას ეძახიან. ამ იდეოლოგიის ერთერთი ფუძემდებლური პრინციპი საკუთრების ხელშეუხებლობაა. საკუთრება შეიძლება წარმოიშვას: მემკვიდრეობის მიღებით; შრომით, საკუთარი სახლის აშენებით; შექენით ან ჩუქებით.

ჩუქებისა და მემკვიდრეობის გარდა, ითვლება რომ საკუთრება, ანუ კაპიტალი, ადამიანის შრომით და ინტელექტით წარმოიქმნება. სწორად და სამართლიანად ითვლება თუ კაპიტალს აკეთებინებენ მოგებას და ამ გზით ზრდიან საკუთარ კაპიტალს - სიმდიდრეს. ესაა კაპიტალიზმის ფუძემდებლური პრინციპი: **კაპიტალით მიიღო მოგება და გაზარდო კაპიტალი**. მაგრამ ამ თითქოსდა ლოგიკურ და მარტივ პრინციპში შეფუთულია უფრო რთულად დასაანახი განზრახულობა. კერძოდ:

კაპიტალისტურ სისტემაში დასაშვებია ნიაღისეულ სიმდიდრეებზე კერძო საკუთრებითი უფლება. ის სიმდიდრე, რასაც ბუნება ქმნიდა მილიონობით წლის განმავლობაში და სინამდვილეში, ამ სამყაროს ბინადართა საერთო სარგებელია, სხვადასხვა მანიპულაციებით, გარკვეულ პირთა ხელშეუხებელ მფლობელობაში გადადის, ამ სიკეთეს დანარჩენ მოსახლეობაზე სარფიანად ყიდვიან და საკუთარი კეთილდღეობისთვის იყენებენ.

წარმოიდგინეთ, მინერალურ წყალს, ნავთობს, ბუნებრივ აირს, ნახშირს, მადანს და ათას სხვა ძვირფას საბადოს, დაეპატრონება ვინმე და მათი მოსახლეობაზე გაყიდვა ბიზნესად, სამართლიანად საქმიანობად ითვლება.

კაპიტალისტურ სისტემაში დასაშვებია ისიც, რომ მსოფლიო ცივილიზაციის ნაყოფს, ადამიანების თაობათა მიერ შექმნილ ინტელექტუალურ პროდუქტს ისაკუთრებდეს ერთი, თუნდაც გამორჩეული ტალანტი, განკარგავდეს მას, როგორც საკუთარს და მისგან ლეზლობდეს უსაზღვრო სარგებელს. მაგალითად შეიძლება დავასახელოთ ცნობილი კომპანიის „მაკროსოფტის“ შემქმნელი და ძირითადი წილის მფლობელი ბილ გეიცი. იგი პროგრამული პროდუქტების გაყიდვებით მილიარდერი გახდა. ერთი შეხედვით აქ ყველაფერი სამართლიანია - ადამიანმა საკუთარი ინტელექტის წყალობით გამდიდრდა. მაგრამ თუ კარგად დავეუკვირდებით ამ გარემოებას, ვნახავთ, რომ კაპიტალი, რომელიც ბილმა დააგროვა, სულაც არ არის ერთი ადამიანის ინტელექტით მიღებული სიმდიდრე და სინამდვილეში მთელი თაობების, მრავალი ინტელექტუალის, მრავალი მეცნიერის და მრავალი მილიონი ადამიანის კოლოსალური შრომის შედეგია: ვილაცამ აღმოაჩინა ელექტრონობა, ვილაცამ - ინდუქციურობა, მაგნიტური ველი, ელექტრო-მაგნიტური რხევები, რადიო, გამტარები, ნახევარგამტარობა, იზოლიატორები, რადიო-ელექტრო დეტალები: რადიო-ელექტრონული ლამპები, წინაღობა,

კონდენსატორი, ტრანსფორმატორი, ინდუქციური კოჭა; ნახევარ გამტარები: დიოდი, ტრანზისტორი. ვილაცამ შექმნა მიკროსქემა, ვილაცამ - მიკრო კონტროლიორი, პროცესორი, მეხსიერება (მეხსიერების ბარათები), ოპერატიული მეხსიერება (ელექტრო მეხსიერება) და ა.შ. მრავალი მეცნიერის მუშაობით შეიქმნა პირველი გამოთვლელი მანქანა (კომპიუტერის პირველი ანალოგი), რომელიც ათასობით კვადრატულ მეტრს იკავებდა და სამ სართულზე იყო განლაგებული. შემდგომში სხვა მრავალი მეცნიერების ათობით წლის მუშაობის შედეგად მივიღეთ პერსონალური კომპიუტერი, რომლის პროგრამული პროდუქტიც შექმნა კომპანია „მაკროსოფტმა“ და მისმა მფლობელმა ბილ გეიცმა მიიღო მილიარდობით დოლარის მოგება. მაკროსოფტმა „მოიმკო მოსავალი“, რომელიც მილიონობით ადამიანის, ათასობით მეცნიერის, ასობით სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის მრავალი წლის კოლოსალური შრომის შედეგია.

რამდენად სწორი და სამართლიანია რესურსების და სიკეთეების ამ სახით განაწილება? ცხადია, ასეთ პრაქტიკაში, სრულიად ლოგიკურად, ბევრი მითვისებას, ამორალურ და დანაშაულებრივ სქემას შენიშნავს. სამწუხაროდ, კაპიტალიზმი და თავისუფალი თვითრეგულირებადი საბაზრო ეკონომიკა ასეთ ამორალურობას და უსამართლობას უშვებს საქმიანობის ყველა სფეროში და ვერანაირად ვერ არეგულირებს.

ფაქტობრივად, გამოდის, რომ მრავალსაუკუნოვანი აღმოჩენების გამოყენებით მოსარგებლე პირები „ძარცვავენ“, აღარიბებენ და ნორმალური ცხოვრების საშუალებას არ აძლევენ სწორედ იმათ, ან იმათ შთამომავლებს, ვინამაც ეს ყველაფერი შექმნა.

რა თქმა უნდა ბილ გეიცმა და მისწინებმა თავიანთი გონებრივი და ფიზიკური შრომის შედეგი (ანაზღაურება) აუცილებლად უნდა მიიღონ, უნდა მიიღონ საქმეში ჩადებულ კაპიტალზე გარკვეული მოგებაც, რისკების ფინანსური დაზღვევაც, მაგრამ ეს ყველაფერი უნდა იყოს გარკვეულ ზღვრებში მოქცეული და არა უსაზღვრო. არ შეიძლება დედამიწაზე არსებული სიმდიდრეების და სიკეთეების უდიდესი ნაწილი ერთეულების ხელში იყოს და მათ გამდიდრებას ხმარდებოდეს.

განაწილების ასეთ სისტემას განაპირობებს ეკონომიკურ თეორიებსა და გათვლებში დაშვებული მიუტევებელი უხეში შეცდომები, ამ შეცდომებზე შექმნილი ლიბერალური იდეოლოგია და ლიბერალური ეკონომიკური მოდელები.

უნდა შევნიშნოთ, რომ თავისუფალი საბაზრო ურთიერთობების იდეოლოგიის ადამ სმიტის შეხედულებები დამახინჯებულია და თანამედროვე საბაზრო ეკონომიკაში სულს ხვაგვარად გამოიყენება, ვიდრე ამას თვითონ სმიტი განმარტავს. სმიტის ნაშრომის ანალიზის დროს, ისეთი შთაბეჭდილება რჩება, რომ მისი ნააზრევი ბოლომდე არაა გააზრებული და მის ნააზრევი ვისაც როგორ უნდოდა, ისე გამოიყენა. სხვადასხვა პოლიტიკური იდეოლოგიის, ფილოსოფიის და მსოფმხედველობის მიმდინარეობებმა სმიტის სწავლებას თავის ინტერესების შესაბამისი ინტერპრეტაცია მისცეს და თავიანთი იდეოლოგიის სასარგებლოდ გამოიყენეს.

კარლ მარქსმა სმიტის სწავლებაზე, განსაკუთრებით შრომასთან დაკავშირებულ თეორიებზე, შექმნა კომუნისტური იდეოლოგია და სოციალისტური განვითარების საზოგადოებრივი მოდელი. კარლ მარქსი სინანულით აღნიშნავდა, რომ სმიტი თავის ნაშრომში არაფერს ამბობს და არ იხილავს „შრომის ექსპლოატაციას“. თუმცა, ადამ სმიტი განიხილავს „საზოგადოებრივი დოვლათის“ სწორად განაწილების პრინციპებს. აკრიტიკებს და წინააღმდეგია იმ ძალადობისა და მანკიერებისა, რასაც მეფე, მემამულეები, ზოგი ვაჭარი და კაპიტალის მფლობელები ჩადიან. ადამ სმიტის ნაშრომიდან კარგად ჩანს, რომ იგი გამოდის არსებული რეალობიდან და საზოგადოების თითოეულ ამ ფენას თავის კვლევებში და თეორიებში ითვალისწინებს.

ამ შემთხვევაში, ადამ სმიტი მარქსისგან განსხვავებით, სწორ აქცენტებს აკეთებს. შრომის ექსპლოატაციას ადგილი არა აქვს (არგუმენტები იხ. ნიგნში ნ. დარბუაშვილი „ეკონომიკა და აზროვნება“). სამაგიეროდ ადგილი აქვს შექმნილი დოვლათის და ბუნებრივი რესურსების არასწორ განაწილებას და გამოყენებას, რასაც ადამ სმიტი საფუძვლიანად განიხილავს.

ლიბერალური ფილოსოფიის მიმდევრებმა ადამ სმიტის სწავლებიდან აიღეს მხოლოდ ის, რაც მათ აწყობდათ და საერთოდ არ მიაქციეს ყურადღება დანარჩენ უმნიშვნელოვანეს ფაქტორებს და ფასეულობებს. და აი, ასეთ, დამახინჯებულ სმიტის თეორიებზე შეიქმნა ლიბერალური იდეოლოგია და კაპიტალისტური საზოგადოებრივი წყობა. ის იდეებიც კი, რომლებიც ლიბერალებმა სმიტისგან აიღეს დამახინჯებულად გამოიყენეს თავიანთი ინტერესების შესაბამისად. მაგალითად სმიტი ყველგან აღნიშნავს ხალხის და საზოგადოების კეთილდღეობას: „ყოველი ხალხის წლიური შრომა არის ის თავდაპირველი ფონდი, რომელიც აძლევს მას არსებობისთვის და კომფორტისთვის ყველა საჭირო საგანს, რასაც იგი მოიხმარებს წლის განმავლობაში და რაც ყოველთვის შესდგება ან ამ შრომის უშუალო პროდუქტისგან, ანდა იმისგან, რაც იმ ხალხის მიერ მიიღება ამ პროდუქტზე გაცვლით სხვა ხალხებისგან. ამიტომ, იმის მიხედვით, უფრო დიდი თუ უფრო პატარა რაოდენობისაა ეს პროდუქტი ან ის, რაც მასზე გაცვლით მიიღება, იმათ რიცხვთან შედარებით, ვინაც იგი უნდა მოიხმარონ, ხალხი უკეთ ან უფრო ცუდად არის მომარაგებული ყველა იმ საგნებით, რომლებიც აუცილებელია არსებობისა და კომფორტისთვის და რომლებიც მას ესაჭიროება“ [1].

სმიტი, როგორც ნიგნის სათაურში, ისე მის შინაარსში მთავარ აქცენტს აკეთებს ხალხზე - საზოგადოებაზე და მათ კეთილდღეობაზე. ლიბერალები კი მთავარ აქცენტს აკეთებენ პიროვნების თავისუფლებაზე, მათი ქონების ხელშეუხებლობაზე და ამაზე აგებენ მთელ იდეოლოგიას.

აქვე, ცალკე უნდა განვიხილოთ იმ პერიოდის საერთაშორისო გაცვლებთან (საერთაშორისო ვაჭრობასთან) დაკავშირებული სმიტის გენიალური მიგნება, რომელიც ზემოთ მოყვანილ ციტირებაშია: „ყოველი ხალხის წლიური შრომა.....ყოველთვის შესდგება ან

ამ შრომის უშუალო პროდუქტისგან, ანდა იმისგან, რაც იმ ხალხის მიერ მიიღება ამ პროდუქტზე გაცვლით სხვა ხალხებისგან....“

ბევრი ეკონომიკის ექსპერტი, უცხოეთის ქვეყნებიდან და საერთაშორისო ორგანიზაციებიდან ჩამოსული „მრჩეველი“ და „ჭკუის დამრიგებელი“ მიიჩნევენ და გვირჩევენ, რომ ის, რაც უცხოეთში ინარმოება ჩვენ აღარ უნდა ვანარმოოთ და უცხოეთიდან უნდა შემოვიტანოთ. სმიტის მოყვანილი ციტატიდან ცხადად და ნათლად ჩანს, რომ სხვა ხალხისგან (უცხოეთიდან) რომ რამე შემოვიტანო, შენი შექმნილი პროდუქტი უნდა გაიტანო და უცხოეთიდან მხოლოდ და მხოლოდ გატანილი პროდუქციის ღირებულების, ექვივალენტური ღირებულების იმპორტული პროდუქციის შემოტანა შეიძლება. ყველა სხვა შემთხვევაში ქვეყანა ვარდება ვალებში და უმძიმდება ეკონომიკური, სოციალური, პოლიტიკური და ა.შ. მდგომარეობა. არის გამოჩინების, - „უმანიტარული დახმარება“. ასეთი დახმარება კარგი და მისაღებია ბუნებრივი და არაბუნებრივი კატასტროფების დროს. სხვა შემთხვევაში, ეს „მათხოვრობაა“, რაც ცალსახად მიანიშნებს ქვეყანაში არსებულ უმძიმეს ეკონომიკურ და სოციალურ ვითარებაზე, არაორგანიზებულობაზე, ქვეყნის მიმართ უმრავლესობის გულგრილ დამოკიდებულებაზე, ხელისუფლების უნიათობასა და ქვეყნის მართვის აბსოლუტურ უუნარობაზე.

სმიტის შრომიდან ასევე კარგად ჩანს, რომ ხალხის კეთილდღეობას განაპირობებს მხოლოდ და მხოლოდ ამ ხალხის შრომით წლის განმავლობაში შექმნილი პროდუქცია და არაფერი სხვა.

უნდა გვესმოდეს და დავფიქრდეთ იმაზე, რომ უცხოეთში ყველაფერი ინარმოება. „კეთილმყოფელთა“ რჩევებს რომ ავყვეთ, მაშინ ჩვენ რა ვაკეთოთ? აღარაფერი ვანარმოოთ? თავის ნაშრომში ადამ სმიტი არსად წერს, რომ არ ვანარმოოთ ის, რაც უცხოეთში ინარმოება. ასე, რომ „ეკონომისტებმა“ და ეკონომიკის „ექსპერტებმა“, გაითვალისწინეთ, რომ: „ის რაც უცხოეთში ინარმოება, უცხოეთიდან შემოვიტანოთ და ჩვენ არ ვანარმოოთ“, ეს არის დიდი სისულელე, ცრუ მოსაზრების გავრცელება და ტირაჟირება, რომელიც დიდ ზიანს აყენებთ ჩვენს ქვეყანასა და მოსახლეობას.

უნდა ვანარმოოთ ყველაფერი, რაც უცხოეთში ინარმოება და რაც არ ინარმოება. უნდა ვანარმოოთ ყველაფერი, რასაც ვანარმოებდით, რისი ნარმოებაც დღეს შეგიძლია და რასაც მომავალში შევძლებთ ვანარმოოთ. უნდა ვანარმოოთ ყველაფერი, რაც უზრუნველყოფს მოსახლეობის კეთილდღეობის ამაღლებასა და ქვეყნის განვითარებას. უნდა ვანარმოოთ ყველაფერი, რაც გაზრდის ექსპორტს და შეამცირებს იმპორტს. მხოლოდ ასე განვავითარებთ ქვეყანას, დანარჩენი ყველაფერი „ათასგვარი გზები“ ქვეყნის კრიზისიდან გამოყვანაზე და განვითარებაზე, „ფუჭი მოლოდინი“, „წყლის ნაყვია“ და სხვა არაფერი.

მცდარია იმათი ჩაგონებაც, ვინც მიიჩნევენ, რომ უცხოური პროდუქცია, თუ ადგილობრივზე უფრო იაფია, მაშინ ის უნდა შემოვიტანოთ.

ხელისუფალს უნდა ესმოდეს და „სპეციალისტებმა“

უნდა გაიგონ, რომ იმპორტი თუ არ არის დაბალანსებული ექსპორტით, დროთა განმავლობაში ეს მთლიანად ანგრევს ქვეყნის ეკონომიკას, მკვეთრად უარყოფითად მოქმედებს და ხელს უწყობს ეროვნული ვალუტის დევალვაციას. თავის მხრივ, ეროვნული ვალუტის დევალვაცია ქვეყანაში წარმოშობს მუდმივ ინფლაციას, ურთულეს პრობლემებს ფულის მიმოქცევაში და მწყობრიდან გამოჰყავს ქვეყნის ფულადი სისტემა, ამცირებს სამუშაო ადგილებს, მოქალაქეებს უცხოეთში საშოვარზე წასვლას აიძულებს; უკიდურესად ამძიმებს მოსახლეობის სოციალურ მდგომარეობას. მოკლედ რომ ვთქვათ, დაუბალანსებელი იმპორტი ანგრევს არა მხოლოდ ქვეყნის ეკონომიკას, აზიანებს ქვეყნის არსებობის ყველა ფუნქციას და მთლიანად ქვეყანას. ამიტომ, უნდა შემოვიტანოთ მხოლოდ ის პროდუქცია, რომელიც აუცილებელია ქვეყნისათვის და რომლის წარმოებაც მას არ შეუძლია. აუცილებელია, რომ იმპორტის ღირებულება უცხოურ ვალუტაში დააბალანსოს ექსპორტით მიღებულმა უცხოური ვალუტის შემოსავლებმა. ქვეყანა ვითარდება მაშინ, როცა ქვეყნის საგარეო სავაჭრო ბალანსის სალდო დადებითია. ქვეყნის მდგომარეობა უარესდება, როცა ქვეყნის საგარეო სავაჭრო ბალანსის სალდო უარყოფითია. რეალურად, ყველაზე იაფი იმპორტული პროდუქცია, რაც არ უნდა იაფი იყოს ადგილობრივ ანალოგიურ პროდუქციაზე, ბევრად უფრო ძვირი უჯდება ქვეყანას და მის მოსახლეობას, ვიდრე ყველაზე ძვირი ანალოგიური სახის ადგილობრივი წარმოების პროდუქცია.

როგორ ვანარმოთ ადგილობრივი პროდუქცია?, ეს ცალკე განხილვის, ვრცლი და ყოვლისმომცველი ანალიზის თემაა. ჩვენზე ბევრად უფრო რთულ ეკონომიკურ მდგომარეობაში და გაცილებით უფრო მძიმე სასტარტო პირობებში მყოფი ქვეყნები გამოვიდნენ მძიმე მდგომარეობიდან და განვითარებული და მაღალგანვითარებული ქვეყნები გახდნენ. მთავარია ის, რომ ქვეყანას მართავდეს ჭკვიანი და მცოდნე ადამიანები.

საზოგადოების ერთი ნაწილის აზრით: „ქვეყნის მართვას რა უნდა, მთავარია ხელისუფლებაში მოვიდნენ პატიოსანი და ქვეყანაზე შეყვარებული ადამიანები“. ეს არის კიდევ ერთი დიდი სისულელე. ქვეყნის მართვას პატიოსნებასა და ქვეყნის სიყვარულთან ერთად, ძალიან დიდი ნიჭი, ცოდნა, გამოცდილება, ურთულესი პროცესების ორგანიზება და მართვა ჭირდება.

შორს რომ არ წავიდე, ჩვენივე ისტორია გვასწავლის: წინათ, ხევებსა და სოფლებში ირჩევდნენ ხევის ბერებს, სოფლის თავკაცებს, უხუცესებს, მახვშვებს და ა.შ. ასეთი ადამიანები, როგორც წესი, უხუცესი (ყველაზე ხანდაზმული), ყველაზე დიდი გამოცდილების მქონე, ყველაზე ჭკვიანი და ნიჭიერი ადამიანები იყვნენ. ყველა საკითხს და პრობლემას ეს ადამიანები იხილავდნენ და წყვეტდნენ. მათ გადაწყვეტილებებს პრაქტიკულად კანონის ძალა ქონდა და ყველა ასრულებდა. ქვეყნის მართვა შეუდარებლად უფრო რთულია ვიდრე ნებისმიერი სოფლისა, ან თუნდაც ხევისა. ცოდნა და სხვა უნარები ქვეყნის მართვას გაცილებით დიდი ჭირდება.

უცოდინარის და გამოუცდელის მოსვლა (მოყვანა)

ხელისუფლებაში მარტო პატიოსნობის ნიშნით და იმის მოლოდინით, რომ „ნიჭიერია და მალე ისწავლის“ ან „დარგი არ იცის, მაგრამ ეყოლება მრჩეველები და პოლიტიკას გაატარებს“, ასეთი დამოკიდებულება ქვეყნის ბედით სახიფათო, საბედისწერო „თამაში“ უფროა, ვიდრე ქვეყნის მართვა. ასეთი პრინციპებით შერჩეული კადრები მხოლოდ და მხოლოდ ანგრევენ ქვეყანას და არაფერი სიკეთე მათ ქვეყნისა და მისი მოსახლეობისათვის არ მოაქვთ.

დაუბრუნდეთ სმიტის აზრებს და სწავლებას.

კიდევ ერთი უმნიშვნელოვანესი რასაც სმიტი აღნიშნავს და ზემოთ მოყვანილ ციტატაშია მოყვანილი, „... არსებობისა და კომფორტისათვის ...“, სიტყვებია. ამით ადამ სმიტი განასხვავებს ადამიანის არსებობას - სიცოცხლის შენარჩუნებას და გაგრძელებას და კომფორტს - ანუ ყველაფერ დანარჩენს რასაც ადამიანი სიცოცხლის შენარჩუნება-გაგრძელების შემდეგ მოიხმარს: კეთილდღეობა, კულტურა, კულტურული დასვენება, სპორტი, ცივილიზაციის მიღწევები და ა.შ.

კომუნისტურ იდეოლოგიაში ჩადებული იყო ადამიანის არსებობა გარანტირებული დასაქმებით, სახელმწიფო წარმოებების შექმნით და მინიმალური ფასებით, ფასების სახელმწიფო რეგულირებით, მინიმალურ დონეზე შენარჩუნებით. რაც უზრუნველყოფდა ადამიანის სიცოცხლის, არსებობის და სიცოცხლის გაგრძელების მყარ გარანტიებს.

ლიბერალური იდეოლოგია სიცოცხლის არსებობისა და გაგრძელების გარანტიებს არ იძლევა. ეს იდეოლოგია უმუშავრად და უსახსროდ დარჩენილ ადამიანს იდეოლოგიურ დონეზე არაფერს არ სთავაზობს. სამწუხაროდ, ეს იდეოლოგია, არც თვითონ არაფერს არ აკეთებს ადამიანის სიცოცხლის შესანარჩუნებლად, არც მძიმე მდგომარეობაში, არსებობის სახსრების გარეშე დარჩენილ ადამიანს სთავაზობს რაიმე გამოსავალს. ანუ ამ იდეოლოგიაში არ არის ჩადებული ადამიანის არსებობის და სიცოცხლის გაგრძელების გარანტიები.

დაუბრუნდეთ ადამ სმიტის გენიალურ ნაშრომს. ადამ სმიტი დოვლათის შექმნის მთავარ ფაქტორად მიიჩნევს „პროდუქტიულ შრომას“ და მშრომელს: „**შრომა განსაზღვრავს არა მარტო ფასის იმ ნაწილის ღირებულებას, რომელიც შრომის ხელფასზე მოდის, არამედ იმ ნაწილების ღირებულებასაც, რომლებიც რენტასა და მოგებაზე მოდის**“ [1].

ლიბერალური იდეოლოგიაში „შრომა“ - სამუშაო ძალა და „მშრომელი“ - სამუშაო ძალის მფლობელი, არანაირ ღირებულებას და ეკონომიკურ ფაქტორს არ წარმოადგენს. მათი იდეოლოგიით „მშრომელი“ ჩვეულებრივი ადამიანია და ადამიანის უფლებების, თავისუფლების და საკუთრების დაცვა მასაც ისევე ეხება, როგორც ყველა სხვა ადამიანს. ლიბერალური იდეოლოგიით მნიშვნელოვანი და მთავარია, რომ ადამიანი არ შეიზღუდოს „თავისუფალ არჩევანში“, ანუ სხვადასხვა სახის არჩევანის გაკეთების დროს ადამიანზე არ იყოს ძალადობა და ზეწოლა. ლიბერალური იდეოლოგია და მასზე დაფუძნებული კაპიტალისტური საზოგადოებრივი წყობა, ყველა სხვა საზოგადოებრივი წყობისგან განსხვავებით,

ადამიანს არ უქმნის „საარსებო გარემოს“ ანუ ადამიანის არსებობისთვის მინიმალურ საცხოვრებელ პირობებს. ყველა სხვა საზოგადოებრივი წყობის დროს ადამიანს ან თვითონ საზოგადოება, ან ისინი ვისი საკუთრებაც ეს ადამიანები იყვნენ, იშვიათი გამონაკლისის გარდა, აუცილებელ საარსებო გარემოს უქმნიდა, რაც სიცოცხლეს და არსებობას უზრუნველყოფდა. ზოგ შემთხვევაში ცხოვრების პირობები მძიმე და გაუსაძლისი იყო, მიუხედავად ამისა, მათ სიცოცხლის შენარჩუნების და არსებობის პირობები გარანტირებული ქონდათ.

ლიბერალური იდეოლოგიის და კაპიტალისტური საზოგადოებრივი წყობის მომხრეები ამტკიცებენ, რომ ყველა სხვა საზოგადოებრივი წყობა ანტიადამიანური, დიქტატორული, კაცთმოძულე, ადამიანის არსებობის საწინააღმდეგო წყობებია. მათი მტკიცებით, მონა მონათმფლობელისათვის არანაირ ღირებულებას არ წარმოადგენდა. სწორედ ამიტომ მონათმფლობელი საშინელ პირობებში ამყოფებდა და მათრახის ქვეშ ამუშავებდა, უკრძალავდა გამრავლებას და ა.შ. მონა, მონათმფლობელობის დროს ერთერთ ყველაზე ძვირად ღირებული საქონელი იყო, იგი ბევრად ძვირი იყო ვიდრე ცხენი. ნებისმიერი ადამიანი თავის ქონებას უვლის და უფრთხილდება, რაც უფრო ძვირია საქონელი მით უფრო მეტად უვლის და უფრთხილდება მისი პატრონი. რატომ არ მოუვლიდა ძვირად ღირებულ ქონებას მონათმფლობელი? რატომ აუკრძალავდა მონათმფლობელი მონას გამრავლებას, როცა ამით მისი ქონება სერიოზული დანახარჯების გარეშე მნიშვნელოვნად იზრდებოდა?

როგორც ავლნიშნეთ, ლიბერალები გარანტირებულ საარსებო გარემოს და ცხოვრებისათვის აუცილებელ პირობებს ადამიანს არ სთავაზობენ. ლიბერალური იდეოლოგიის თანახმად: ადამიანის თავისუფლება, თავისუფალი არჩევანი, სიტყვის და გამოხატვის თავისუფლება, კანონის უზენაესობა და კანონის წინაშე თანაბრობა, რასაც ისინი „დემოკრატიას“, ანუ „ხალხის ნებას“ უწოდებენ, საკმარისია იმისათვის, რომ ადამიანი თვითონ, დამოუკიდებლად განვითარდეს და თვითონ იზრუნოს საკუთარ თავზე და ოჯახზე. ამ წყობაში და იდეოლოგიაში არავინ არაა ვალდებული იზრუნოს სხვაზე თუ ამის კეთილი ნება არ არსებობს. ლიბერალურ იდეოლოგიაში, რელიგია, ადათჩვევები, საუკუნეების მანძილზე ჩამოყალიბებული ზნეობრივი და მორალური ნორმები პრაქტიკულად იგნორირებულია. ლიბერალიზმი ღიად და დაუფარავად ებრძვის ყველაფერს რაც მათ იდეოლოგიას ეწინააღმდეგება და ეგრეთწოდებულ „დემოკრატიის“ ნორმებში არ ჯდება: რელიგიას, ადათჩვევებს, ტრადიციებს, ოჯახის ინსტიტუტს და ა.შ. მათი იდეოლოგიის ერთერთი მთავარი ლოზუნგია ადამ სმიტისეული გამონათქვამი: „ყოველი ადამიანი მოქმედებს მხოლოდ საკუთარი ინტერესებიდან გამომდინარე“

ხშირად, უმუშევარი ადამიანი საკუთარი სიცოცხლის გადასარჩენად და ოჯახის არსებობისათვის იძულებულია დათანხმდეს შრომის უმძიმეს, არც თუ იშვიათად ღირსებისა და თავმოყვარეობის შემლახავ პირობებს. ამ შემთხვევაში, ლიბერალური იდეოლოგიის თანახმად, ადამიანის უფლებები არ ირღვევა, იმიტომ, რომ ადამი-

ანს არავინ არ აიძულებს მონაწილეობას ხელი ასეთი მძიმე პირობების „შრომით კონტრაქტს“ და ის, ადამიანი, ამ შემთხვევაში „თავისუფალ არჩევანს“ აკეთებს. რეალურად, არსებული ცხოვრება, არ არსებული „საარსებო გარემო“, საკუთარი „კუჭი“ და ოჯახი აიძულებს ადამიანს, რომ უმძიმეს, ხშირად სიცოცხლისათვის დიდი საფრთხის შემცველ პირობებს დათანხმდეს. ეს „მონობაზე“ გაცილებით უარესია, თუმცა ლიბერალური იდეოლოგიით ეს „დემოკრატიის“ ნორმებში ჯდება.

უმუშევარ ადამიანს ლიბერალური იდეოლოგიის ხელისუფლებები ზოგჯერ სთავაზობენ თავისი საქმე, ბიზნესი დაიწყოს და ამისთვის ქმნიან სხვადასხვა სახელმწიფო პროგრამებს. მაგრამ, ბიზნესის დაწყებას დიდი პროფესიული უნარები, მაღალი დონის ზოგადი განათლება, ადამიანებთან მიდგომა - ფსიქოლოგიის ცოდნა და ბევრი სხვა სახის განათლებაჭირდება. კარგი განათლების მიღება ძალიან ძვირი ჯდება. მაღალი დონის განათლების მიღება კი კიდევ უფრო ძვირი ჯდება და მხოლოდ ცალკეულ ადამიანებს თუ შეუძლიათ. გარდა განათლებისა, ბიზნესში წარმატების მიღწევას თავისებური განსაკუთრებული „აღლო“ და „მარიფათი“ ჭირდება, რასაც ვერანაირი განათლება ვერ იძლევა, ეს თვისებები ან ბუნებრივად არის ადამიანში ან არ არის, ასეთი უნარები და თვისებები, იშვიათობაა და ცალკეულ ადამიანებს თუ გააჩნიათ.

საარსებო გარემოს არ არსებობის გამო უმუშევრად დარჩენილი ადამიანი მძიმე მდგომარეობაში ვარდება. განსაკუთრებით მძიმე და გამოუვალი მდგომარეობაა მაშინ, როდესაც სამსახურს კარგავს და ახალ სამსახურს ვერ შოულობს ოჯახის მარჩენალი, ანუ ადამიანი რომელიც ზრდიის შვილებს და ზრუნავს მოხუც მშობლებზე. ხშირად გამოუვალ მდგომარეობაში ჩავარდნილი ასეთი ადამიანები საკუთარ საქმეს (ბიზნესს) იწყებენ ისე, რომ ამის არც ცოდნა და განათლება, არც არანაირი უნარჩვევები და არც გამოცდილება არ გააჩნიათ. ასეთი „ბიზნესები“, ცალკეული, იშვიათი გამონაკლისების გარდა, კრახით და გაკოტრებით მთავრდება. იმათ, ვინც ასე იწყებს ბიზნესს და კოტრდებიან, მოგების მაგივრად დიდი ვალეები რჩებათ და იმასაც კარგავენ. რაც ბიზნესამდე ქონდათ. სოციალური მდგომარეობა ასეთ ადამიანებს უკიდურესად უმძიმდებათ და არსებობის არანაირი შესაძლებლობა აღარ აქვთ. ხშირად, როცა ქვეყანაში დიდი უმუშევრობაა, ასეთი, სამუშაოს მაძიებელი „ბიზნესმენები“ ერთმანეთს უწევენ კონკურენციას და ერთმანეთს აკოტრებენ, ეს კიდევ ერთი ცალკე პრობლემაა.

თანამედროვე საბაზრო ეკონომიკაში „გაუაზრებელი ბიზნესისგან“ არანაირი დაზღვევა და ადამიანთა დაცვა არ არსებობს. პირიქით, ზოგ ქვეყანაში „მცირე ბიზნესის ხელშეწყობის პროგრამებით“ და ამ პროგრამების განხორციელების არასწორი ეკონომიკური პოლიტიკის გამო, თვითონ ხელისუფლება უკეთებს მძიმე ნეგატიურ ეკონომიკურ და სოციალურ პროცესებს ინიცირებას.

არც ლიბერალური იდეოლოგია გვთავაზობს „გაუაზრებელი ბიზნესისგან“ რაიმე დაზღვევას და დაცვას. ადამიანმა ბიზნესის დაწყების დროს ყოველგვარი ზენოლის გარეშე „თავისუფალი არჩევანი“ გააკეთა, ეს კი

„დემოკრატია“, „დემოკრატია“, რომელიც ანგრევს და ანადგურებს ყველაფერს, რაც ადამიანის ფიზიკურად არსებობას და განვითარებას ჭირდება.

რა არის არჩევანის გაკეთება და თავისუფალი არჩევანი?

ადამიანს მუდმივად უნევს არჩევანის გაკეთება. არჩევანის გაკეთება ნიშნავს, რომ ადამიანი, სხვადასხვა სიმრავლიდან (სხვადასხვა შესაძლებლობიდან), ამ სიმრავლის ერთ ან რამდენიმე ელემენტს ირჩევს. მაგალითად, როდესაც რაიმეს ყიდულობს, ვთქვათ, ვაშლს. ვაშლთა სიმრავლიდან ადამიანი გარკვეულ რაოდენობას ირჩევს და ყიდულობს. ამ არჩევანს კი ცოდნა ჭირდება: რა ჯიშის ვაშლი უნდა იყიდოს, რა მიზნებისათვის, რა სიდიდის, რა რაოდენობის, რა ხარისხის, რა ფასად, როგორია სხვა ადგილებში იგივე ვაშლის ფასი და ა.შ. როგორც ვხედავთ, ელემენტარულ ოპერაციას-არჩევანს, ვაშლის ყიდვას, სერიოზული ცოდნა ჭირდება. ასევეა ნებისმიერი სხვა არჩევანის დროს.

მოციყვანოთ არჩევანის გაკეთების კიდევ ერთი მაგალითი. როდესაც ადამიანი საუბრობს, სხვას რომ თავისი აზრი გადასცეს, სიტყვათა სიმრავლიდან არჩევს გადასაცემი აზრის შესაბამის სიტყვებს, ადგენს წინადადებებს და ა.შ.. ნებისმიერი მოქმედების დროს, პრაქტიკულად ყოველ წამს, ადამიანი აკეთებს არჩევანს.

ნებისმიერი არჩევანის გაკეთებისას, არსებული ვითარების ანალიზი და ლოგიკური აზროვნებაა საჭირო. გააზრებულ, სწორ და ლოგიკურ არჩევანს მხოლოდ განათლებული ადამიანი აკეთებს. რაც უფრო მნიშვნელოვანია საკითხი სადაც არჩევანი უნდა გაკეთდეს, (გადანყვეტილება მიიღოს), მით უფრო მეტი ცოდნა და განათლებაა საჭირო. რთული არჩევანის გაკეთებას და გადანყვეტილებების მიღებას, კი მნიშვნელოვანი ცოდნა, სერიოზული განათლება და დიდი პრაქტიკული გამოცდილება ჭირდება.

ზემოთ ჩვენ განვიხილეთ არჩევანის გაკეთება აზრის გადმოცემის დროს. ეს არის შედარებით მარტივი არჩევანის მაგალითი, რომელსაც ჯამრთელი გონების მქონე ყოველი ადამიანი ყოველწამიერ აკეთებს. თუმცა, გადმოცემული აზრი რამდენად სწორი, მნიშვნელოვანი, ნონიანი, ან გენიალურია, დამოკიდებულია აზრის გადმოცემის ინტელექტზე, განათლების დონეზე, ცხოვრებისეულ პრაქტიკულ გამოცდილებაზე და ამ ყველაფრის სწორად გამოყენებაზე, ანუ აზროვნების დონეზე.

არჩევანის გაკეთების დროს ადამიანს შეცდომებიც მოსდის, ანუ არასწორ არჩევანს აკეთებს. ყველაზე გენიალური აზროვნების ადამიანებიც კი შეცდომებს უშვებენ. აქსიომური ჭეშმარიტებაა ის, რომ რაც უფრო დაბალია ადამიანის ინტელექტის დონე (განათლება და პრაქტიკული გამოცდილება), მით უფრო მეტ და დიდ შეცდომებს უშვებს. რაც უფრო მეტია ადამიანის ინტელექტუალური დონე, მით უფრო ნაკლებია შეცდომები, მაღალი ინტელექტის ადამიანი კი იშვიათად უშვებს შეცდომებს. შეცდომების გასწორება შეიძლება, თუმცა ამასაც ნიჭი და ინტელექტი ჭირდება. რაც უფრო მძიმეა დაშვებული შეცდომა, მით უფრო რთულია, ზოგჯერ კი შეუძლებელიცაა მათი გასწორება.

მაგალითად, ავიღოთ ისევ ბიზნესის დაწყება, ვინაიდან ბევრი ადამიანი სწორედ აქ უშვებს დიდ და უხემ, ფატალურ შეცდომებს. ბიზნესის დაწყება ადამიანს, წარმატებული ბიზნესი რომ ქონდეს, უნდა იცოდეს: ტექნიკური საშუალებების და მატერიალური რესურსების მართვა, მათი თვისებები და თავისებურებები; პერსონალის შერჩევა და შრომითი რესურსების მართვა; ადამიანთან მიდგომები, ანუ ადამიანის ფსიქოლოგია; იურიდიული საკითხები; სხვადასხვა სახის კანონები; აღრიცხვა-ანგარიშგების საკითხები; სტატისტიკა და სტატისტიკური მონაცემების ანალიზი და მათი სწორად გამოყენება; ეკონომიკა და ეკონომიკური ანალიზი; სხვადასხვა ტექნიკური და ტექნოლოგიური პროცესები; ორატორობა-ორატორული უნარები; შრომის და ტექნოლოგიური პროცესების ორგანიზება და მართვა და უამრავი სხვა საკითხი. მსხვილ კომპანიებში თვითოეულ აქ ჩამოთვლილ პოზიციას სხვადასხვა სამსახურები მართავენ. მცირე ბიზნესის შემთხვევაში კი რამოდენიმე კაცი. მსხვილ კომპანიასთან შედარებით, დაბალი შემოსავლების გამო, მცირე ბიზნეს არ შეუძლია სხვადასხვა სამსახურების და სპეციალისტების ყოლა, სწორედ ამიტომ, მცირე ბიზნესის მართვა არა ნაკლებ რთულია, ზოგჯერ კი უფრო რთულიცაა ვიდრე მსხვილი ბიზნესისა.

ჩვენ ზემოთ არაერთგან ვისაუბრეთ პრაქტიკულ გამოცდილებაზე, მაგალითად, ავლნიშნეთ, რომ დაწყებ ბიზნესსმენს დიდი პრაქტიკული გამოცდილება ჭირდება. დაკვირვებულ მკითხველს დაებადება კითხვა: საიდან უნდა ქონდეს დიდი პრაქტიკული გამოცდილება დაწყებ ბიზნესსმენს?

რა თქა უნდა ყველაზე კარგი, ის პრაქტიკული გამოცდილებაა რომელსაც ადამიანს საკუთარი გავლილი ცხოვრება აძლევს. ამის გარდა, პრაქტიკული გამოცდილება შეიძლება მიიღოს სხვების გამოცდილების საფუძვლიანი შესწავლით, სხვების წარმატებების და შეცდომების (წარუმატებლობის) ანალიზით. ყველასთვის კარგადაა ცნობილი ანდაზა: „ჭკვიანი სხვების შეცდომებზე სწავლობს, სულელი საკუთარ შეცდომებზეც არაო.“ უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ სხვისი გამოცდილების შესწავლასაც სერიოზული განათლება ჭირდება.

როგორც ვხედავთ, „თავისუფალი არჩევანის“ გაკეთებას მაღალი დონის ინტელექტი ჭირდება, ამას კი მძლავრი განათლების სისტემა, განათლების მიღებაზე თავისუფალი წვდომა, სპეციალური სახელმწიფო პროგრამები, მთელი საზოგადოების ძალისხმევა და სახელმწიფო პოლიტიკა ჭირდება. ლიბერალურ იდეოლოგიაში არაფერი მსგავსი არ არის, აღნიშნულიდან გამომდინარე, „თავისუფალი არჩევანის“, გაკეთება ლიბერალების დეკლარირებული ფალსიფიკაცია უფროა, ვიდრე რეალობა.

ადამს სმიტს განათლება და მისი მნიშვნელობა, განათლების მიღების აუცილებლობა, საზოგადოების დაბალი ფენების განათლების მიღების შესაძლო მექანიზმები, საზოგადოების ინტელექტის ამაღლების შესაძლებლობები და ა.შ., ცალკე არა აქვს განხილური. თუმცა, ვრცლად იხილავს ერის ინტელექტის და კეთილდღეობის

ურთიერთკავშირს, რითაც ხაზს უსვამს განათლებას და მის მნიშვნელობას. განიხილავდა, რა ერის კეთილდღეობის საკითხებს, წარმოებული პროდუქციის და მოსახლეობის რაოდენობის შეფარდებას (თანამედროვე ტერმინებით ერთ სულ მოსახლეზე წარმოებული პროდუქციის რაოდენობას), დასაქმებულთა და უმუშევართა (კმაყოფაზე მყოფთა) ფარდობას და ყოველივე აქედან გამომდინარე კეთილდღეობის დონეს, სმიტი ცოდნისა და განათლების შესახებ აღნიშნავს შემდეგს:

„... მაგრამ ეს შეფარდება ყოველ ხალხში დამოკიდებულია ორ სხვადასხვა გარემოებაზე: ჯერ ერთი, დახელოვნებასა, ხელმარჯვობასა და საზრიანობაზე, რომლითაც საერთოდ სწარმოებს ხალხის შრომა, და, მეორე, შეფარდებაზე იმათ რიცხვსა, რომელნიც სასარგებლო შრომას ეწევიან, და იმათ რიცხვს შორის, რომელნიც ასეთ შრომაში არ არიან ჩაბმულნი. როგორც უნდა იყოს ამა თუ იმ ხალხის მიწა, ჰავა ან ტერიტორიის სივრცე, ყოველთვის მისი წლიური მომარაგების სიუხვე ან ნაკლებობა, ამ განსაკუთრებულ პირობებში, იმ ორ გარემოებაზე იქნება დამოკიდებული“ [1, 3].

იქვე ადამ სმიტი აღნიშნავს:

„... ამ მომარაგების სიუხვე ან ნაკლებობა, როგორც სჩანს, დამოკიდებულია უფრო პირველ გარემოებაზე, ვიდრე მეორეზე. ...“ [1, 4].

როგორც ვხედავთ, ადამ სმიტი გვასწავლის, რომ რაც არ უნდა დიდ ტერიტორიებს ფლობდეს ხალხი, რაც არ უნდა დიდი იყოს ბუნებრივი სიმდიდრეები და როგორც არ უნდა იყოს დასაქმებულთა და კმაყოფაზე მყოფთა (უმუშევართა) შეფარდება, ამ ყველაფერზე უფრო მნიშვნელოვანი ერის და მისი თვითოეული წევრის ინტელექტის (განათლების) დონეა.

იმ პერიოდში მოსახლეობის განათლების არანაირი სახელმწიფო პოლიტიკა არ არსებობდა, ალბათ ამიტომ ადამ სმიტი დაბეჯითებით და ხაზგასმით არ აღნიშნავს განათლების მნიშვნელობას და ძალიან მოზომილად საუბრობს, ამაზე მეტყველებს სიტყვები „როგორც ჩანს“. თუმცა, ეს არაფერს ნიშნავს. ციტატიდან კარგად ჩანს, რომ სმიტი ხვდება განათლების მნიშვნელობას და მას, მართალია, ვარაუდის დონეზე, მაგრამ ყველაზე და ყველაფერზე წინ აყენებს.

განათლების და ინტელექტის მაღალი დონე ზრდის პროდუქციის რაოდენობას, ხარისხს, სწორ გამოყენებას, ეფექტიანობას, ხანგრძლივი მოხმარების საგნების მოვლას, ექსპლოატაციის პერიოდის გახანგრძლივებას და ა.შ., რაც უფრო მაღალია საზოგადოების განათლება და ინტელექტი მით უფრო ეფექტურად გამოიყენება ეკონომიკური რესურსები და მით უფრო ეფექტურად და ეკონომიურად მიიღწევა საზოგადოების კეთილდღეობის მაღალი დონე.

შემდგომში, ადამ სმიტი დანვრილებით იხილავს თუ როგორ ხდება მაღალკვალიფიციური „სპეციალისტის“ ჩამოყალიბება, მაშინ არსებული „სახალხო“ სწავლების მიხედვით. მაგალითად, აღნისნავს, რომ შეგირდი (დამწყები ხელოსანი „მოსწავლე“) რომ ოსტატი (ხელოსანი) გახდეს, 4-5 წელი ჭირდებოდა. ერთ ოსტატს ერთდროულად 2 შეგირდზე მეტის ყოლის უფლება არ ქონდა.

ოსტატს შეგირდისთვის, ხელობის გარდა, უნდა გადაეცა ყველაფერი, რაც იცოდა (თვლა, წერა-კითხვა, პატიოსანი ცხოვრების წესები და ა.შ.). თუ შეგირდი ცუდი ხელოსანი, ან ცუდი ადამიანი დადგებოდა, ოსტატს ეკრძალებოდა შეგირდების აყვანა, უარეს შემთხვევაში კი, საქმიანობაც. ოსტატი რომ ამქარი (ოსტატების ზედამხედველი) გამხდარიყო, 6-7 წელი ოსტატად უნდა ემუშავა და 3 ოსტატი მაინც უნდა ყოლოდა გაზრდილი, ამქარს უკვე ერთდროულად 4 შეგირდის ყოლის უფლება ქონდა. ამქარი რომ ამქართ-ამქარი (ქართულად „უსტაბაში“, ტიტული და თანამდებობა, რომლის მქონეც წესებს აწესებდა, პროცესებს აკონტროლებდა, ცოდნას ამომწებდა და ნოდებებს აძლევდა) გამხდარიყო, 10 წელი ამქარი უნდა ყოფილიყო. ადამ სმიტი ამ ყველაფერს დანვრილებით აღწერს და დღევანდელი გადასახედიდანაც ძალიან საყურადღებოა იმის კრიტიკული გააზრება, მაღალკვალიფიციური, პატიოსანი და წესიერი სპეციალისტების გაზრდის და კარიერული წინსვლის თუ რა დონის დახვეწილი სისტემა არსებობდა.

დღეს ამ დონეზე დახვეწილი განათლების სისტემები არ გვაქვს!!

შემდგომში, სმიტი განიხილავს და ერთმანეთს ადარებს ინტელექტუალურ (განვითარებულ) ხალხს და დაბალ განვითარებულ ხალხს (ველურ ტომს). აღნიშნავს, რომ განვითარებული ხალხი ბევრად უფრო ნაკლები შრომით ახერხებს ნორმალურ ცხოვრებას. ნორმალური ცხოვრება აქვს არა მხოლოდ იმას, ვინც მუშაობს, არამედ მის კმაყოფაზე მყოფ ოჯახის წევრებსაც, ანუ ოჯახს (მშობლები, შვილები, მეუღლე და ა.შ.). იხილავს, რა ველური ტომის ცხოვრებას, სმიტი აღნიშნავს, რომ მიუხედავად იმისა, რომ ველური ტომები თავისი დროის დიდ ნაწილს ნადირობაზე, თევზჭერაზე, სხვა საკვების მოგროვებაზე და სხვა სამუშაოებზე ხარჯავენ, მათ არ ყოფნით მოპოვებული საკვები ოჯახის გამოკვებაზე და იძულებული არიან მოხუცებული მშობლები, ახალშობილი ბავშვები და სხვა შრომის უუნარო ოჯახის წევრები ტყეში მიატოვონ დასაღუპად და ნადირთა საკვებად. სმიტი აღნიშნავს, რომ ასეთი რამ ცივილიზებულ, განვითარებულ ხალხებში არ ხდება.

ადამ სმიტი, მართალია, ცალსახად არ იძახის, რომ განვითარებულ ხალხში თავის უძლურ და უმუშევარ წევრებს არ ხოცავენ, მაგრამ მის სწავლებაში ერთმნიშვნელოვნად იკითხება, ის რომ განვითარებული ხალხები მის უძლურ და უმწეო წევრებზე ზრუნავენ. ტყუილად კი არ არის ნათქვამი, რომ „ქვეყნის განვითარების დონე განისაზღვრება იმით, თუ როგორია ამ ქვეყანაში ბავშვების და მოხუცების მდგომარეობა“.

ამ დროს რა ხდება თანამედროვე „საბაზრო ეკონომიკაში“?, თანამედროვე „დემოკრატიის“ პიობებში? ლიბრალური იდეოლოგია და კაპიტალისტური საზოგადოებრივი წყობა იდეოლოგიურ-სისტემურ დონეზე არანაირ გარანტიებს არ იძლევა უმწეოდ დარჩენილი ადამიანის საზოგადოების, ან სისტემის მხრიდან ყურადღების მიქცევაზე. **დღევანდელ რეალობაში არაერთი შემთხვევაა, როცა სამედიცინო დაწესებულებებში სიცოცხლის უზრუნველყოფის აპარატზე მიერთებულ უმწეო**

ადამიანებს, აპარატს უთიშავენ და კლავენ, მხოლოდ იმიტომ, რომ პაციენტის ახლობლებს არ გააჩნიათ ასეთი სახის სამედიცინო მომსახურების საფასურის გადახდის საშუალება. ეს არის ჩვეულებრივი მკვლელობა, ზუსტად ისეთი, როგორსაც ჩადიდონენ ველური ტომები საკუთარი ოჯახის წევრების მიმართ, იმ განსხვავებით, რომ ამ შემთხვევაში, შედარებით უფრო ჰუმანურად ხდება მკვლელობა, ტყეში არ გაყავთ და იქ არ ტოვებენ.

ამის გარდა, სტატისტიკურად ფიქსირდება ბავშვების შიმშილით სიკვდილის ფაქტები. ათასობით ადამიანი იღუპება უნამლობით, სამედიცინო მომსახურების ხელმიუწვდომლობით, შიმშილით, არასრულფასოვანი კვებით გამოწვეული ორგანიზმის გამოფიტვით, არასრულფასოვანი კვებით სხვადასხვა ავადმყოფობების განვითარებით, უყურადღებობით და ა.შ. შედეგად. თანამედროვე საზოგადოება-სახელმწიფო, თანამედროვე საბაზრო ეკონომიკა, ლიბერალური იდეოლოგია, კაპიტალისტური სისტემა, ასეთ შემთხვევებზე არაფერს არ გვეუბნევა და არც არაფერს არ გვთავაზობს.

აი, რას იძახის სმიტი საზოგადოებაზე და ადამიანთა ეკონომიკურ ურთიერთობებზე:

„თითოეულ მშრომელს აქვს თავის განკარგულებაში თავისი საკუთარი ნაწარმოების დიდი რაოდენობა იმაზე მეტად, რაც მას თვითონ ესაჭიროება; და რადგან ყველა მშრომელი სწორედ ასეთსავე მდგომარეობაში იმყოფებიან, მას შესაძლებლობა აქვს თავის ნაწარმოებათა დიდი რაოდენობა გასცვალოს სხვების ნაწარმოებათა დიდ რაოდენობაზე ანუ, რაც იგივე არის, ამ ნაწარმოებათა ფასზე. იგი უხვად აწვდის სხვებს იმას, რაც მათ ესაჭიროებათ, და ისინი მას იმავე ზომით აწვდიან, რაც მას სჭირდება, და ამგვარად საყოველთაო კეთილმდგომარეობა ვრცელდება საზოგადოების სხვადასხვა ფენებში“ [1, 11].

როგორც ციტატიდან კარგად ჩანს, ეკონომიკურ ურთიერთობებში მთავარ ფუნქციას ასრულებს რეალური პროდუქტის შემქმნელი მშრომელი ადამიანი. ფული მხოლოდ დამხმარე საშუალებაა ამ ურთიერთობებში. ამ ეკონომიკურ ურთიერთობებში ვაჭარი შუამავლის ფუნქციას ასრულებს, კაპიტალისტისგან მშრომელი ადამიანი ხელსაწყობებს, იარაღს და სანარმოო მანქანებს იღებს, მემამულისგან მინას არენდით, მევახშისგან (თანამედროვეობაში ბანკირისგან) ფულს საჭიროების შემთხვევაში. სმიტი თვლის, რომ ვაჭარმა, მემამულემ, კაპიტალისტმა და მევახშემ მშრომელი ადამიანის შემოსავლებიდან თავისი სარგებელი უნდა მიიღოს, ვინაიდან ისინი ეხმარებიან მშრომელ ადამიანს შრომის გაიოლებაში, პროდუქციის მიღებაში, ხარისხის ამაღლებაში, პროდუქციის რაოდენობის ზრდასა და გაცვლის პროცესში. სწორედ ეკონომიკური ურთიერთობები განაპირობებს საზოგადოების წარმოშობას და არსებობას. ერთი ადამიანი ყველაფერს თვითონ ვერ აწარმოებს, საჭიროა სხვებიც, ანუ საზოგადოება და სხვადასხვა ადამიანების წარმოებული პროდუქციის ერთმანეთში გაცვლა. სმიტის მტკიცებით ასე იქმნება საერთო-საყოველთაო კეთილდღეობა.

რა ხდება თანამედროვე საბაზრო ეკონომიკაში? აქ

ყველაფერი პირიქითაა, ვიდრე სმიტის სწავლებაშია. მთავარი ფულია, დიდი ფულის და დიდი კაპიტალის მფლობელი. შექმნილი დოვლათის დიდი ნაწილი მათ მიაქვთ. მოსახლეობის დიდი ნაწილი კი უმუშევარია და ლუკმა პურის გარეშე დარჩენილი. მოსახლეობის მცირე ნაწილი უზომოდ მდიდრდება, მოსახლეობის დიდი ნაწილის უზომოდ გაღარიბების ხარჯზე.

დღეს ბევრს დაობენ იმაზე უნდა იყიდებოდეს თუ არა მინა. აი რას წერს მინის შესახებ ადამ სმიტი:

„მას შემდეგ, რაც მთელი მინა ამა თუ იმ ქვეყანაში კერძო საკუთრებად იქცა, მემამულეებს, ყველა სხვა ადამიანთა მსგავსად, უყვართ მომკონ იქ, სადაც არ უთესნიათ, და ისინი მინის ბუნებრივი პროდუქტისთვისაც კი რენტას მოითხოვენ. ახლა მყარდება განსაზღვრული დამატებითი ფასი ხისთვის ტყეში, ბალახისთვის მინდორში და მინის ყველა ბუნებრივი ნაყოფისთვის, რომელიც წინათ, როდესაც მინა საერთო საკუთრებას შეადგენდა, მშრომელს არა უღირდა რა, გარდა იმ შრომისა, რომელიც მის მოგროვებას სჭირდებოდა. მშრომელმა ახლა სასყიდელი უნდა იხადოს იმ ბუნებრივ ნაყოფთა მოგროვების ნებართვაში და მემამულეს უნდა აძლიოს ნაწილი იმისა, რასაც მისი შრომა მოაგროვებს ან აწარმოებს. ეს ნაწილი ანუ, რაც იგივეა, ამ ნაწილის ფასი შეადგენს მინის რენტას, და ეს რენტა შეადგენს მეტწილ საქონელთა ფასის მესამე შემადგენელ ნაწილს“ [1, 39].

ამ ციტატიდან კარგად ჩანს, რომ სმიტი არ მიესალმება მემამულეთა საკუთრებაში მინების გადასვლას და მათ თავგასულობას, პირიქით, ხაზგასმით და დადებითად აღნიშნავს იმ პერიოდს, როცა მინა საერთო საკუთრება იყო და პროდუქტების შეგროვებაზე და მიღებაზე მშრომელ ადამიანს საკუთარი შრომის გარდა სხვა ხარჯი არ ქონდა. ციტატიდან კარგად ჩანს, რომ ადამ სმიტი არ მიესალმება მინაზე კერძო საკუთრებას.

ადამ სმიტის ამ ციტატაში კიდევ ერთი უაღრესად საინტერესო და მნიშვნელოვანი მიგნებაა, როცა ის ამბობს: „... მემამულეებს, ყველა სხვა ადამიანთა მსგავსად, უყვართ მომკონ იქ, სადაც არ უთესნიათ,“ ... ამ ციტატაში უაღრესად მნიშვნელოვანია სმიტის სიტყვები: „... ყველა სხვა ადამიანთა მსგავსად,“ ..., ამით სმიტი ხაზგასმით აღნიშნავს რომ ყველა ადამიანი თავისი ბუნებით მომხვეჭელი და მოძალადეა. ჩვენი მხრიდან მცირედ შესწორებას შევიტანდით გენიალური მეცნიერის მიგნებაში, ყველა ადამიანი ალბათ არა, მაგრამ ადამიანთა აბსოლუტური უმრავლესობა თავისი ბუნებით მომხვეჭელი და „მტაცებელია“, ასეთები მზად არიან თავიანთ ინტერესებს და კეთილდღეობას შესწირონ ყველა და ყველაფერი. ადამიანთა ასეთი „ველური“ თვისებების აღკვეთის საშუალება საზოგადოებაა, საზოგადოების ინტერესები და საზოგადოებრივი კანონებია. ასეთ გამოვლინებებთან ბრძოლა და პრევენცია კი კანონებით და კანონთა აღსრულების მწყობრი, დახვეწილი სისტემით შეიძლება.

ამ დროს რას გვთავაზობს ლიბერალური იდეოლოგია, „პიროვნების თავისუფლებას“, პიროვნება და მისი ინტერესებია მთავარი და არა საზოგადოების ინტერესები.

აქედან გამომდინარეობს უმცირესობათა დომინირება უმრავლესობაზე და ცალკეულ ადამიანთა ინტერესების, საზოგადოებრივ ინტერესებზე უფრო წინ დაყენება. ასეთი იდეოლოგია შლის წითელ ხაზებს და ფართო ასპარეზს აძლევს ადამიანის „მომხვეჭელურ“, „ველურ“, „მტაცებლურ“ ბუნებას, რაც ანგრევს საზოგადოებას, საზოგადოებრივ ინტერესებს, საზოგადოებრივ კანონებს და ყველაფერ იმას, რაც საზოგადოებასთანაა კავშირში, მათ შორის, სახელმწიფოს.

ადამ სმიტი საუბრობს უცხოურ ინვესტიციებზეც. უცხოურ ინვესტიციებს სმიტი პირდაპირ არ განიხილავს, ეს შეუძლებელიც იყო, ვინაიდან იმ პერიოდში უცხოური ინვესტიციები ჩანასახურ მდგომარეობაში იყო, თუმცა სმიტის სწავლებიდან ამაზეც შეგვიძლია ვიმსჯელოთ. აი რას ვკითხულობთ სმიტის სწავლებაში ვაჭრობის განხილვისას:

„ვაჭარი, როგორც ეს სრულის სისწორით აღუნიშნავთ, არაა აუცილებლად ერთი განსაზღვრული ქვეყნის მოქალაქე. მისთვის უაღრესად სულერთია, თუ რომელი ადგილიდან ეწევა იგი თავის ვაჭრობას, და სრულიად უმნიშვნელო უსიამოვნებას შეუძლია აიძულოს იგი ერთი ქვეყნიდან მეორე ქვეყანაში გადაიტანოს თავისი კაპიტალი და მასთან ერთად მთელი ის მრეწველობაც, რომელსაც ის კაპიტალი ჰკვებავს. ამ კაპიტალის არც ერთი ნაწილის შესახებ არ შეიძლება ითქვას, რომ იგი ეკუთვნის რომელსაღმე განსაზღვრულ ქვეყანას, ვიდრე ეს კაპიტალი არ იქნება, ასე ვთქვათ, გაბნეული იმ ქვეყნის ტერიტორიაზე შენობების სახით ან ხანგრძლივ საადგილმამულო გაუმჯობესებათა სახით“ [1, 327].

ამ შემთხვევაში ვაჭრის მაგალითზე სმიტი კარგად აჩვენებს თუ რამდენად საშიშია უცხოური ინვესტიცია. აჩვენებს იმას, რომ მცირედი უსიამოვნების შემთხვევაშიც კი ინვესტორმა შეიძლება დატოვოს ქვეყანა და დიდი პრობლემები შექმნას.

გარდა აღნიშნულისა, ინვესტორმა ასევე შეიძლება დატოვოს ქვეყანა, თუ სხვა ქვეყანაში უკეთესი პირობები შეიქმნა. ამასთან ერთად, სმიტი არაფერს იძახის იმაზე, თუ რამდენად საშიში და სახიფათოა ქვეყნისათვის უცხოური ინვესტიცია, როცა ინვესტორი დიდ მოგებას ნახულობს და ეს მოგება ქვეყნიდან გააქვს. ამის გარდა, სმიტი უშვებს შეცდომას, როცა თვლის, რომ ვაჭარი (ინვესტორი) მყარად მკვიდრდება ქვეყანაში თუ იგი უძრავ ქონებას და მამულებს ფლობს.

ახლა კი ვნახოთ, რას ფიქრობს ადამ სმიტი ქვეყნის მართვაზე და მართველობაზე. ლიბერალური იდეოლოგიები მიიჩნევენ, რომ ხელისუფალი მინიმალურად უნდა ერეოდეს თავისუფალი საბაზრო ეკონომიკაში და მის მართვაში. სმიტი მიუხედავად იმისა, რომ თავისუფალ საბაზრო ეკონომიკას თვითრეგულირებად სისტემად თვლის, იგი არსად არ აღნიშნავს, რომ ხელისუფალი არ უნდა ერეოდეს მის საქმიანობაში. სადაც სმიტი ხელისუფალს აღნიშნავს მკაფიოდ ჩანს, რომ მეფე ყავს მხედველობაში. სმიტი საუბრობს მინიმალურ გადასახადზე, ვინაიდან დიდი გადასახადი მეფეს და დიდებულებს ამდიდრებს და შემოსავლების დიდი ნაწილი მათი ოჯახების კეთილდღეობას ხმარდება. ამასთან ერთად დიდი

გადასახადი აღარბედა უბრალო მშრომელ ადამიანს. მართვა კი ყველას და ყველაფერს ჭირდება თვითმართვად სისტემების ჩათვლით, ვინაიდან თვით მართვადმა სისტემამ, რომ იმუშაოს შესაბამისი პირობები ჭირდება, რომელსაც მართველი ქმნის. ბუნებაც თვითმართვადი სისტემაა, მაგრამ ხშირია სტიქიური მოვლენები, რომლებსაც მართვა ჭირდება. სტიქიური მოვლენების თავიდან ასარიდებლად აკეთებენ წყალსაცავებს, ქმნიან ქარსანი-ნაალმდეგო ზოლებს, აგებენ მდინარის ჯებირებს, იგებენ ამინდის პროგნოზებს და იღებენ შესაბამის ზომებს და ა. შ. თავისუფალი საბაზრო ეკონომიკა ვერ შევლის უმუშავრობას, ყოველი ეკონომიკური კრიზისი ესაა „ეკონომიკური სტიქია“ - ეკონომიკური კატასტროფა. მართვა ჭირდება მოსავლიან და მოუსავლიან წლებში მოსახლეობის სურსათით სტაბილურ უზრუნველყოფას და შიმშილის თავიდან არიდებას და ა.შ. აი რას წერს სმიტი მართვის და მართველობის შესახებ:

„... ნაწარმოებთა ასეთი დიდად გამრავლება ყველა სხვადასხვა ხელობაში, შრომის დანაწილების შედეგად წარმომდგარი, ინვეს კარგი მართვა-გამგეობის მქონე საზოგადოებაში იმ საყოველთაო ბარაქას, რომელიც ხალხის უდაბლეს ფენებზეც ვრცელდება ...“ [1, 10].

როგორც ციტატიდან ვხედავთ, ადამ სმიტი ლიბერალურებისგან განსხვავებით, მიესალმება თავისუფალი საბაზრო ეკონომიკის პირობებში კარგ მართვა-გამგეობას. ამასთან ერთად, სმიტი მიესალმება ისეთ ეკონომიკას და ისეთ მართველობას, რომელიც უზრუნველყოფს საზოგადოების უმდაბლესი ფენების კეთილდღეობას.

კიდევ ბევრი შეიძლება ვისაუბროთ ადამ სმიტის იდეებზე, თეორიებზე და სწავლებაზე და ამ სწავლების დამახინჯებულად გამოყენებაზე.

ჩვენს მიერ მოყვანილი ანალიზის შემდეგ სრული დაბეჯითობით შეგვიძლია ვამტკიცოთ ის, რომ თანამედროვე „თავისუფალი საბაზრო ეკონომიკა“, სრული ანტიპოლია იმ „თავისუფალი საბაზრო ეკონომიკისა“, რასაც ადამ სმიტი თავის სწავლებაში გვთავაზობს. თანამედროვე საზოგადოება, რომელსაც ლიბერალური იდეოლოგია და კაპიტალისტური სისტემა აყალიბებს, აბსოლუტურად განსხვავდება იმ საზოგადოებისგან რაც სმიტის სწავლებაშია განხილული. სრულიად გაუგებარია ის, რომ ადამ სმიტს ლიბერალური იდეოლოგიის მიმდევრები კაპიტალიზმისა და ლიბერალიზმის მამად მიიჩნევენ.

მიუხედავად უაღრესად მნიშვნელოვანი აზრებისა, რომელთა გამოყენება დღესაც წარმატებით შეიძლება, სმიტის სწავლება ვეღარ პასუხობს იმ გამოწვევებს რაც კაცობრიობის წინაშე XX და XXI საუკუნეებში დადგა. სმიტის სწავლება მაშინ, იმ პერიოდის ეკონომიკისათვის იყო საკმარისი, როცა ძალიან მარტივი ეკონომიკური ურთიერთობები იყო, როცა კაპიტალისტური საზოგადოებრივი წყობა ჩანასახურ მდგომარეობაში იყო, სოციალიზმი და სოციალისტური საზოგადოებრივი წყობა საერთოდ არ იყო ცნობილი. არ არსებობდა და საერთოდ უცნობი იყო „გეგმიური ეკონომიკა“. დღეს ტერმინები საზოგადოება და სახელმწიფო ფაქტიურად ერთმანეთის სინონიმებია, ერთმანეთის სინონიმებია

საზოგადოებრივი საკუთრება და სახელმწიფო საჯარო საკუთრება, მაშინ სმიტის დროს ასე არ იყო. არ იყო და არ არსებობდა სოციალური და ეკონომიკური პოლიტიკა, მაშინ ჯერ კიდევ არ იყო მომხდარი პირველი სამრეწველო რევოლუცია, დღეს უკვე მეოთხე სამრეწველო რევოლუციაა მომხდარი და ა. შ. რა თქმა უნდა სმიტი ამ ყველაფერს ვერ გაითვალისწინებდა. სმიტის ფილოსოფია და მსოფმხედველობა სხვა დროს და სხვა პირობებში ჩამოყალიბდა და იმიტომაც ველარ პასუხობს თანამედროვე გამოწვევებს.

ჩვენი ანალიზების შემდეგ, ახლა წარმოვიდგინოთ ადამ სმიტის მიერ მოცემული „თავისუფალი საბაზრო ეკონომიკის“ მოდელი, რომელიც დღევანდელი გადასახედიდან, უკვე მაშინ სმიტის მოღვაწეობის პერიოდში იყო არასრულფასოვანი, თუმცა მაშინ ეს იყო უზარმაზარი პროგრესი და წინ გადადგმული ნაბიჯი, ვინაიდან მანამდე საზოგადოების განვითარების ეკონომიკური მოდელი საერთოდ არ არსებობდა. ახლა წარმოვიდგინოთ იმ არასრულფასოვანი „თავისუფალი საბაზრო ეკონომიკის“ მოდელის სრული ანტიპოდი, აბსოლუტურად დამახინჯებული თანამედროვე „თავისუფალი საბაზრო ეკონომიკა“ და დავინახავთ იმას თუ რა მძიმე და გადაუჭრელი პრობლემების წინაშე დგას თანამედროვე მსოფლიო. ეკონომიკური პრობლემებიდან მოდის ყველა სხვა დანარჩენი პრობლემა. აქსიომური ქვეყნარტებაა ის, რომ თუ ეკონომიკა გამართულად მუშაობს და ეკონომიკური პრობლემები არ არსებობს, სწორი მართველობის პირობებში ყველა სხვა პრობლემა იოლად წყდება. უამრავი პრობლემის გამო, თანამედროვე მსოფლიოში იმდენად დაძაბულია ვითარება, რომ ნებისმიერმა მცირედმა მოვლენამაც კი შეიძლება „დეტონატორის“ როლი ითამაშოს, ყველაფერი დაანგრის და მოშალოს.

შექმნილია ბევრი საერთაშორისო ორგანიზაცია, იხარჯება კოლოსალური თანხები ამ ორგანიზაციების დაფინანსებაზე, მიუხედავად ამისა, თანამედროვე მსოფლიო, ელემენტარულ პრობლემებსაც კი, ვერ უმკლავდება და ვერ აგვარებს.

ამის საილუსტრაციო მაგალითია მსოფლიოში ბოლო პერიოდში შექმნილი მდგომარეობა. მთელი მსოფლიო ებრძვდა - „covid-19“-ს. მსოფლიოს მასშტაბით უკვე დაღუპულია 7 000 000 -ზე მეტი კაცი, უფრო ნაკლები ადამიანი დაიღუპა პირველი მსოფლიო ომის დროს 5 წლის განმავლობაში. აშშ-ს „covid-19“-ით, სამჯერ მეტი მოსახლეობა დაეღუპა, ვიდრე მეორე მსოფლიო ომის დროს დაკარგა 5 წელიწადში. მძიმე მდგომარეობაა სხვა ქვეყნებშიც. ეს ყველაფერი ხდება XXI საუკუნეში ნანოტექნოლოგიების ხანაში. კოსმოსში სხვა პლანეტებზე და გალაქტიკებში დავეძებთ სიცოცხლის კვალს, ვირუსებსა და ბაქტერიებს და ამ დროს ვერაფერს უვებთ დედამიწაზე არსებულ ვირუსებს.

ვირუსები, ბაქტერიები, მიკრო ორგანიზმები, ცხოველები, მცენარეები და ა.შ., ისევე როგორც ადამიანი ცალცალკე „სამყაროებია“. ერთ-ერთ ასეთ სამყაროსთან, ვირუსებთან ადამიანი მუდმივ „ომშია“ და ხშირად მარცხდება. რაც იმაში გამოიხატება, რომ ყოველწლიურად ასი ათასობით ადამიანი იღუპება ვირუსით (ვირუსული

დაავადებებით), ხშირად კი მსხვერპლი მილიონებში ითვლება. ყოველწლიურად ამ „ომში“ უფრო მეტი ადამიანი იღუპება, ვიდრე კომფლიქტებში ან ტექნოკატასტროფებში. ელემენტარულ ვირუსსთან „ომში“, რომელსაც არ გააჩნია არც ინტელექტი, არც შეიარაღება, არც ტექნოლოგიები და შეუიარაღებელი თვალით საერთოდ არ ჩანს, ადამიანი მარცხდება.

როგორც ჩანს „covid-19“-ი ნიშანია იმაზე, რომ მთელი ჩვენი ცივილიზაცია, ტექნიკა და ტექნოლოგიები არარაობაა იმ პირობებში, რომელშიც თანამედროვე მსოფლიო იმყოფება. რესურსების აბსოლუტურად უყარათო ხარჯვა. თითქოს ყველაფერი ადამიანისათვის კეთდება, ამ დროს სინამდვილეში ყველაფერი დიდი ფულისთვის კეთდება, ხოლო ადამიანები ამ ფულის კეთების ინსტრუმენტებიათაა ქცეული და სხვა ღირებულება, მას როგორც ადამინს არ გააჩნია. ამის უტყუარი დადასტურება უმწეო ავადმყოფებისათვის სიცოცხლის უზრუნველყოფის აპარატების გათიშვა და მათი მკვლელობაა, მომსახურების საფასურის გადაუხდელობის გამო. ამ შემთხვევაში ნათლად ჩანს, რომ თანამედროვე მსოფლიოში მნიშვნელოვანი ფული და კაპიტალია და არა ადამიანი და მისი სიცოცხლე. ამ მაგალითიდანაც კარგად ჩანს, რომ თანამედროვე მსოფლიოში ადამიანი მხოლოდ ფულის კეთების ინსტრუმენტია, ხოლო, როცა ეს ფუნქცია ეკარგება, მას ჩამოწერენ, უტილიზაციას უკეთებენ, როგორც უმაქნის მანქანას, ან დაზიანებულ ინსტრუმენტს.

„covid-19“-ი ნიშანია იმაზე, რაც დედამიწაზე ხდება, აბსოლუტურად ზღვარ გადასული, ყოველგვარ საღაზრს გაცდენილი ფუფუნება. მორგანების საერთო სიმდიდრეზე ზუსტი მონაცემები ძნელი მოსაძიებელია. სხვადასხვა წყაროებით მათი სიმდიდრე 105 - 150 ტრილიონი დოლარია, საგარაუდოდ ეს სიმდიდრე გაცილებით მეტია, ვინაიდან, არსებული მონაცემებით 1950 - იან წლების შემდეგ მორგანების დინასტიის თვიური შემოსავალი 750 მილიარდ დოლარს აღემატებოდა.

150 ტრლ. დოლარი რომ იყოს, ეს თითქმის 2 - ჯერ მეტია ვიდრე დედამიწის წლიური მშპ, 7 ჯერ მეტია აშშ-ს წლიურ მშპ-ზე, 5-ჯერ მეტია, ვიდრე აშშ-ს მთლიანი ვალი, 30 - ჯერ მეტია აშშ-ს წლიურ ბიუჯეტზე. ამ ოჯახის წლიური შემოსავალი უფრო მეტია, ვიდრე აშშ-ს წლიური ბიუჯეტი. მორგანები აკონტროლებენ აშშ-ს მშპ-ს 20 %-ს. ინტერნეტში არსებული მონაცემები თურეალურია, მორგანებზე უფრო მდიდარი როქჩილდების ოჯახია და მორგანების ოჯახზე არანაკლები სიმდიდრე აქვს როკფელერების ოჯახს.

ერთის მხრივ, ამ ოჯახების მიერაა შექმნილი აშშ-ს მრეწველობის დიდი ნაწილი, შექმნეს და განავითარეს აშშ-ს ეკონომიკის სხვა სფეროები. დასაქმებული ჰყავთ მილიონობით ადამიანი აშშ-ში და მთელ მსოფლიოში. მათი კომპანიების მიერ შექმნილი პროდუქტებით და პროდუქციით სარგებლობს მთელი მსოფლიო. მეორე მხრივ, როცა ერთ ან რამდენიმე ოჯახის შემოსავლები სახელმწიფოს ბიუჯეტის შემოსავლებს აღემატება და მათი ძალა და გავლენა დიდია, მაშინ თვითონ სახელმწიფო და ამ ქვეყნის საზოგადოება ხდება არასრულფა-

სოვანი, ვინაიდან რეალურად ამ ქვეყანას მართავს არა ამ ქვეყნის საზოგადოება და მათი არჩეული მთავრობა, არამედ ისინი, ვის ხელშიც ეკონომიკაა და აქედან გამომდინარე, ვის ხელშიც ყველაფერია, მათ შორის, რეალური ძალაუფლება.

რა გამოდის, დღევანდელ მსოფლიოზე, აშშ-ს როგორც ფინანსური, ისე ეკონომიკური და პოლიტიკური გავლენა უზომოდ დიდია. აშშ-ს მთელ ეკონომიკას და ფინანსებს და აქედან გამომდინარე, ყველაფერს რამდენიმე ოჯახი აკონტროლებს. ესე იგი, მთელ მსოფლიოს, მთლიანად თუ არა მის დიდ ნაწილს, რამდენიმე ოჯახი აკონტროლებს, რომელთა ნებაზეც პირდაპირ თუ არა-პირდაპირ დამოკიდებულია ჩვენი პლანეტის აწყობა და მომავალი. სამწუხაროდ, ესაა რეალობა, ასეთია თანამედროვე მსოფლიო.

გარდა ტრილიონერებისა თანამედროვე მსოფლიოში 3000-ზე მეტი მილიარდერი და 20 000 000 -ზე მეტი მილიონერია. პრაქტიკულად ყველაფერი მთელ მსოფლიოში ან მათ ხელშია, ან მათი გავლენის ქვეშაა, მათ შორის, იმ ქვეყნებშიც, რომლებიც მათი აქტიური გავლენის ქვეშ არ იმყოფებიან, მაგალითად რუსეთი ან ჩინეთი. უზომოდ მდიდარ ადამიანთა რაოდენობა მსოფლიო მოსახლეობის 0,3 %-ზე ნაკლებია. მსოფლიოს დანარჩენი მოსახლეობა, უმნიშვნელო პროცენტის გარდა, უკიდურეს სიღარიბეში ცხოვრობს და ყოველდღიურად არსებობისათვის იბრძვის.

აი ესაა რეალობა და არა ის, რასაც დეკლარირებას უკეთებს „დემოკრატია“, „ადამიანის უფლებები და თავისუფლებები“, „თავისუფალი არჩევანი“ და ა.შ.. ვერ იქნება დემოკრატია და ადამიანი თავისუფალი ისეთ მსოფლიოში, როგორიც დღესაა. სამწუხაროდ, ყველამ ერთად, ჩვენ და ჩენამდე არსებულმა ადამიანებმა დედამიწაზე შევქმენით ისეთი პირობები, სადაც თვითონ ადამიანის ადგილი აღარ დარჩა. ავაშენეთ ისეთი ცივილიზაცია, რომელიც თვითგანადგურების პროცესშია და თვითგანადგურებით დაასრულებს თავის არსებობას.

ესაა ის რეალობა სადამდისაც ადამ სმიტის იდეებმა, მისმა მოცემულმა და ლიბერალების მიერ „ჩასწორებულმა“, დამახინჯებულმა „თავისუფალი საბაზრო ეკონომიკის“ მოდელმა დიდი ხანია მსოფლიო მიიყვანა და ახლა თანამედროვე ტექნიკური პროგრესის პირობებში სრული კატასტროფის და მოსპობის წინაშე დააყენა.

თანამედროვე მსოფლიო ელემენტარულ პრობლემებს, ელემენტარულ ვირუს „covid-19“-ს ვერ უმკლავდება და როგორ გაუმკლავდება გლობალურ პრობლემებს, მაგალითად, საფრთხეებს, რომლებიც ახლო და შორეული კოსმოსიდან მოდის, საფრთხეებს, რომელიც დედამიწის შიგნითაა.

რა არის ამის მიზეზი, ნანო ტექნოლოგიების ხანაში, რატომ ვერაფერს უშვრება ადამიანი „covid-19“-ის მსგავს ვირუსებს?

პრობლემები მართვის სისტემებშია, რითაც თანამედროვე მსოფლიო და სახელმწიფოები იმართებიან.

სახელმწიფოთა მართვის სხვადასხვა სისტემები არსებობს, პრაქტიკულად ყველა ქვეყანას თავისი მართვის სისტემა აქვს. მიუხედავად დიდი სიმრავლისა, ორი სა-

ხის მართვის სისტემა არსებობს: „ცენტრალიზებული მართვის სისტემა“ და „დეცენტრალიზებული მართვის სისტემა“. ყველა სხვა დანარჩენი მართვის სისტემები, ამ ორი მართვის სისტემის სახესხვაობებია ან ამ ორი სისტემის შერეული ვარიანტები.

ცენტრალიზებულ მართვის სისტემებში ყველაფერი ერთ ცენტრს ემორჩილება და მოქმედებს მართველობის ვერტიკალი. ამ სისტემაში ნებისმიერი დონის მართველი მის ზემდგომს ემორჩილება. ასეთი სისტემის ყველაზე თვალსაჩინო გამოვლინება სსრკ იყო. ითვლება, რომ ასეთ სისტემაში არ არსებობს კერძო ინიციატივები. რეალურად ეს ასე არ არის. ნებისმიერ ადამიანს, მათ შორის, ნებისმიერი დონის მართველს შეუძლია ინიციატივის გამოვლენა ცენტრიდან დაშვებულ საზღვრებში, როემლიც ხშირ შემთხვევაში საკმაოდ ფართოა. უფრო მეტიც, ხელი ეწყობა და ნახალისება უკეთდება კერძო ინიციატივას. ამასთან ერთად, ზემდგომს შეუძლია კერძო ინიციატივა წაახალისოს, მატერიალურად და ფინანსურად ხელი შეუწყოს, ან პიროქით დაბლოკოს, გააჩეროს. მართველობის რა სისტემაც არ უნდა იყოს, კერძო ინიციატივის გარეშე რაიმე ახლის შექმნა და განვითარება არ არსებობს. მართველები თვითონ ყველაფერს ვერ გააკეთებენ. ამ დროს კარგად ცნობილია გრანდიოზული პროექტები, რომლებიც სსრკ-ში განხორციელდა: ყამირი მიწების ათვისება, ყველა სახის მრეწველობის, მათ შორის, მძიმე მრეწველობის და მანქანათმშენებლობის განვითარება, საყოველთაო დასაქმება, საყოველთაო უფასო განათლება, საყოველთაო უფასო ჯანდაცვა, ბინათმშენებლობა და ბინების უფასო მოსახლეობაზე გადაცემა, კოსმოსის ათვისება, კულტურის და სპორტის საყოველთაო განვითარება და ა.შ., უამრავი სხვა რამ. სსრკ-ში მისი არსებობის 70 წელიწადში მილიონობით გამოგონებაა გაკეთებული და რეგისტრირებული, ყოველი გამოგონების უკან, კი კონკრეტული გვარები და სახელებია. გასული საუკუნის 70-იან წლებში სსრკ-ში წლის განმავლობაში კეთდებოდა უფრო მეტი გამოგონება, ვიდრე ერთად აღებულ დანარჩენ მსოფლიოში. ეს ხდებოდა იმ ქვეყანაში, სადაც „არ არსებობდა კერძო ინიციატივა“. გარდა კერძო ინიციატივებისა, არსებობდა სხვა ინსტიტუტები, სამეცნიერო კვლევითი ინსტიტუტების მთელი ქსელი სადაც, გარდა მეცნიერული კვლევებისა, უამრავი ინიციატივების და პროექტების გენერირება ხდებოდა და ა.შ.

სრულიად სხვაგვარია სახელმწიფოს მართვის დეცენტრალიზებული სისტემა. ამ სისტემაში სახელმწიფოში შემავალი ყველა ტერიტორიული ერთეული, მათში შემავალი კერძო ფირმები, კომპანიები, სახელმწიფო და მუნიციპალური ორგანოები, არასამთავრობო ორგანიზაციები, ყველა დონის მართველი, დამოუკიდებლად მოქმედებენ კანონის და კონსტიტუციის ფარგლებში. ნებისმიერი დონის მართველი არ ემორჩილება, ან მინიმალურად ემორჩილება მის ზემდგომს. ზემდგომს შეუძლია შეაჩეროს ან საერთოდ გააუქმოს ქვემდგომის გადამწყვეტილებები, თუ იგი ჩათვლის რომ არ შეესაბამება კანონს და კონსტიტუციას. დავებს სხვადასხვა დონის უწყებებს შორის წყვეტავს სასამართლო, რომე-

ლიც ყველასგან და ყველაფრისგან დამოუკიდებელია.

ამ სისტემაში ყველაფერი აგებულია კერძო ინიციატივებზე, ყველაფერი რაც მომგებიანია კერძო საკუთრებაშია. ხელისუფალის მართველობაში გარდა სახელმწიფო ბიუჯეტის ფინანსებისა და ძალოვანი სტრუქტურებისა სხვა არაფერია. ხელისუფლება პრაქტიკულად არ ეწევა სამეურნეო საქმიანობას. ქვეყანაში მიმდინარე სამეურნეო პროცესებშიც არ ერევა, მას ამის ბერკეტები არ გააჩნია. თუ ხელისუფლებას რამე ჭირდება (მაგალითად ავეჯი, ან ახალი ტიპის იარაღი და სხვა) აცხადებს ტენდერს (კონკურსს) და ამ კონკურსში გამარჯვებული კერძო კომპანია ასრულებს ხელისუფლების დაკვეთას. ანდა, შესაბამისი სახელმწიფო უწყების გადანყვეტილებით შეირჩევა კომპანია ვინც ასრულებს სახელმწიფო დაკვეთას. ხელისუფლება ხარჯებს ისტუმრებს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან და სხვადასხვა ფონდებიდან რომლებიც ივსება გადასახადების და სხვადასხვა მოსაკრებლების მეშვეობით.

აი ესაა ძალიან მოკლე, ზოგადად, ის რასაც სახელმწიფოს მართვის ორი სახის სისტემა მოიცავს თავის თავში. როგორც ერთ, ისე მეორე სახელმწიფოს მართვის სისტემას გააჩნია თავისი მნიშვნელოვანი პლიუსები და მინუსები. მთელ მსოფლიოში, გარდა რამდენიმე ქვეყნისა, მეორე სახის სახელმწიფოს მართვის სისტემა მოქმედებს, ითვლება, რომ ასეთი მართვის სისტემა „დემოკრატიულია“. სახელმწიფოს ცენტრალიზებული მართვის სისტემას კი, დიქტატორული რეჟიმის მქონე სისტემად მიიჩნევენ. სინამდვილეში ეს სიმართლეს არ შეესაბამება. ამ სისტემების შესწავლა და ანალიზი აჩვენებს, რომ „სახელმწიფოს ცენტრალიზებული მართვას“ აქვს ერთი ცენტრი, დეცენტრალიზებულ სისტემაში კი მრავალი მცირე თუ დიდი ცენტრი აქვს. ცენტრალიზებულ სისტემაში მოქმედებს ხელისუფლების ვერტიკალი, სადაც პრაქტიკულად გამორიცხულია სხვადასხვა სტრუქტურებს შორის დაპირისპირება. დეცენტრალიზებულ სისტემაში ცენტრებს შორის, მუდმივი დაპირისპირებაა, გავლენისა და სხვა სფეროებისათვის, მუდმივი ბრძოლა მიმდინარეობს, რაც მსოფლიოს უამრავ ქვეყანას ქაოსში, კომფლიქტებში და სამოქალაქო ომებში ხვევს.

ალბათ ბევრს გაუჩნდება კითხვა: თუ ყველაფერი რამდენიმე ოჯახის ხელშია, როგორ მუშაობს ასეთ შემთხვევაში დეცენტრალიზებული მართვის სისტემა?

ითვლება რომ დეცენტრალიზებულ მართვის სისტემაში ძალაუფლება და პასუხისმგებლობები გადანაწილებულია. სინამდვილეში დეცენტრალიზებული მართვის სისტემა პასუხისმგებლობიდან თავის არიდების საუკეთესო სისტემაა.

ცენტრალიზებულ მართვის სისტემაში ზემდგომი ყველაფერზეა პასუხისმგებელი ქვემდგომთა საქმიანობაზე. დეცენტრალიზებულ მართვის სისტემაში ზემდგომი პასუხს არ აგებს ქვემდგომის გადანყვეტილებებზე და რა თქმა უნდა არც მათი პოლიტიკური და იურიდიული პასუხისმგებლობა დგება. თუმცა, ზემდგომს ქვემდგომზე ზემოქმედების საკმარისზე მეტი ბერკეტები გააჩნია. დავაკვირდეთ რა ხდება დეცენ-

ტრალიზებულ მართვის სისტემაში ზემდგომს გააჩნია უზარმაზარი ძალაუფლება და გავლენა ქვემდგომზე და არანაირი პასუხისმგებლობა მათ საქმიანობაზე. დეცენტრალიზებული მართვის სისტემა პასუხისმგებლობის თავის არიდების იდეალური სისტემაა. რა თქმა უნდა რეალური ძალაუფლების მქონე ოჯახური კლანებისათვის ასეთი სისტემა იდეალურია, ფულით და რეალური ძალაუფლებით ყველაფერს აკონტროლებენ და არაფერზე პასუხს არ აგებენ.

ბუნებრივად ჩნდება კითხვა: რა კავშირშია ერთმანეთთან ქვეყნის მართვის სისტემა და Covid-19 -ის პრობლემა? - პირდაპირ კავშირშია ერთმანეთთან. არსებული პრაქტიკის ანალიზი აჩვენებს რომ ქვეყნისათვის და მსოფლიოსთვის კრიტიკულ მომენტებში ცენტრალიზებული მართვის სისტემა, მთელი თავისი მინუსების მიუხედავად, გაცილებით უფრო მოქნილი და ეფექტურია ვიდრე დეცენტრალიზებული მართვის სისტემა. ცენტრალური მართვის სისტემაში რესურსების მობილიზება და მნიშვნელოვანი, კონკრეტული ამოცანების გადანყვეტა ძალიან იოლია და მოკლე დროში ხდება. Covid-19 შემთხვევაში, მაგალითად, სსრკ რომ ყოფილიყო მთელ ლაბორატორიებს, სამეცნიერო-კვლევით ინსტიტუტებს, სამედიცინო ინსტიტუტებს, ფარმაცეტიულ დაწესებულებებს დაავალბდა ვაქცინის შექმნას და ეს პრობლემა სავარაუდოდ სწრაფად გადაწყდებოდა. ამის ნათელი მაგალითი ნარსულშია, მეორე მსოფლიო ომში სსრკ-მ ქვეყანაში არსებული მთელი რესურსები გამოიყენა გამარჯვების მისაღწევად და გადამწყვეტი როლი ითამაშა ფაშიზმის დამარცხებაში. ომის შემდეგ, სსრკ-მ მხოლოდ შიდა რესურსების აქტიური გამოყენებით 8 წელიწადში აღადგინა პრაქტიკულად მიწასთან გასწორებული სსრკ-ს ევროპული ნაწილი და 1953 წელს სრულად აღმოფხვრა ომის უარყოფითი შედეგები. ევროპამ, დეცენტრალიზებული მართვის სისტემით, ეს შეძლო მხოლოდ 1967 წელს, ომის დასრულებიდან 22 წლის შემდეგ, თანაც აშშ-ს ინტენსიური დახმარების წყალობით.

დღევანდელ ცხოვრებაში სახელმწიფოს ცენტრალური მართვის სისტემის კარგი მაგალითია ჩინეთი. ეს ქვეყანა სასწაულებს ახდენს, ბოლო წლებში იგი ყველა მაჩვენებლით, მათ შორის, რეალური მშპ-თი, ოქროს მარაგებით, ეკონომიკის ზრდის ტემპით და ა.შ. მსოფლიოში პირველ ადგილზეა. 1,5 მლრ. მოსახლეობის მიუხედავად, ჩინეთში covid-19-ით სულ დაავადდა 2 021 955 კაცი და დაიღუპა 5 213.

„სახელმწიფოს მართვის დეცენტრალიზებული სისტემა“ ისეთი მოქნილი და ეფექტური არ არის, როგორც „სახელმწიფოს მართვის ცენტრალიზებული სისტემა“, ამიტომ მძიმე კრიტიკულ მომენტებში იგი აბსოლუტურად ვერ უმკლავდება არსებულ გამოწვევებს და პრობლემებს და სრულიად არაეფექტურია.

რატომ?, რა არის ამის მიზეზი?

როგორც უკვე შევნიშნეთ, კრიტიკულ შემთხვევებში ცენტრალიზებულ მართვის სისტემას შეუძლია ქვეყანაში რაც რესურსებია (ადამიანური, ბუნებრივი, სამეცნიერო-კვლევითი, ინტელექტუალური, ფინანსური, მატერიალური და ა.შ.) მთლიანად კონკრეტული

პრობლემის დაძლევაზე მიმართოს და გამოიყენოს. დეცენტრალიზებულ მართვის სისტემაში (თანამედროვე საბაზრო ეკონომიკაში) ეს შეუძლებელია. ამ სისტემაში პრაქტიკულად სახელმწიფოს მთელი რესურსები კერძოა, კონკრეტული პირების საკუთრებაა და ყველაფერი მათ კეთილ ნებაზეა დამოკიდებული.

„სახელმწიფოს მართვის დეცენტრალიზებული სისტემის“ პირობებში ხელისუფალის ხელში მხოლოდ სახელმწიფო ბიუჯეტია, ანუ ფული, რომელიც გადასახადებით და მოსაკრეფლებით სახელმწიფო ბიუჯეტში აკუმულირდება. ფულია მართვის ერთადერთი რეალური „ბერკეტი“, რომელიც „მართვის დეცენტრალიზებული სისტემის“ პირობებში ხელისუფალის ხელშია. თუ ხელისუფალმა ფული არ გაიღო, არ გასცა ხელფასები, არ გაიღო სხვა ხარჯები, ეს სისტემა მთლიანად ინგრევა და ქვეყანა მართველობის გარეშე რჩება. მძიმე, კრიტიკულ მომენტებში ფულს სრულიად ეკარგება მსყიდველობითი უნარი, ანუ ფული სრული არარაობა ხდება. ესე იგი, „დეცენტრალიზებული მართვის“ პირობებში, კრიტიკულ მომენტში, ხელისუფალი კარგავს მართვის ერთადერთ რეალურ ბერკეტსაც და ქვეყანა უმართავი ხდება. ფულის გარდა ხელისუფალის ხელშია ძალოვანი სტრუქტურები და შეიარაღება, მაგრამ მძიმე, კრიტიკულ მომენტებში, უმართაობის პირობებში, როცა ფულს ძალა ეკარგება და „არარაობად იქცევა“, თვითონ ეს სტრუქტურები და შეიარაღება ხდება ერთერთი ყველაზე დიდი საფრთხე ქვეყნისათვის და მთელი მსოფლიოსთვის.

აღსანიშნავია, რომ მძიმე კრიტიკულ პირობებში, არა მხოლოდ ფული კარგავს მსყიდველობით უნარს (ფასს) და არარაობა ხდება, არამედ ყველაფერი კარგავს ფასს, გარდა პირველადი (გადაუდებელი) მოთხოვნილების საქონლისა. პირიქით, პირველადი მოთხოვნილების საქონლის ფასი უზომოდ იზდება და ხშირად მათი შეძენა საერთოდ შეუძლებელი ხდება. ეს გამონეწეულია: 1. ომის შედეგად მოშლილი სამეურნეო საქმიანობით გამოწვეული პროდუქციის მკვეთრი შემცირებით; 2. არსებული რესურსებით იარაღის შექმნაზე და გაზრდილი ჯარის სურსათით უზრუნველყოფის გამო და 3. შექმნილი ვითარებიდან გამომდინარე, მოსახლეობის მიერ რეზერვების მკვეთრი - მრავალჯერ გაზრდის შედეგად. არაერთ სამამულო ომის ვეტერანს გაუხსენებია შემთხვევა, როცა ომის დროს დამშეული მოსახლეობა ჯარისკაცებს ერთ „ბუხონკა“ (დაახლოებით 1 კილოგრამ) პურში ბაჯალლო ოქროს ბეჭედს (ბაჯალლოს ეძახდნენ უმაღლესი სინჯის 8-10 გრ. ოქროს ბეჭედს) და სხვა ძვირფასეულობას სთავაზობდნენ.

ახლა კი განვიხილოთ covid-19 -ის შემთხვევა.

ცენტრალიზებული მართვის სისტემა გამოყოფს საჭირო რესურსებს და ავალებს შესაბამის სამსახურებს პრობლემის მოგვარებას. შესაბამისი სამსახურები პრაქტიკულად მყისიერად დროის დაკარგვის გარეშე, ინყებენ პრობლემაზე მუშაობას და მის მოგვარებას, რაც მოხდა ჩინეთში „covid-19“-ის შემთხვევაში. საჭიროების შემთხვევაში, „ცენტრალიზებულ მართვის სისტემას“ მთელი ქვეყნის რესურსები შეუძლია წა-

რმმართოს კონკრეტული პრობლემის მოგვარებაზე, თუ ამის საჭიროება გახდება. აღსანიშნავია ის, რომ ჩინეთმა „covid-19“-ის შტამპის გენომი, „covid-19“-ის სტრუქტურა, ანუ გამოკვლევა 2020 წლის 12 იანვარს გამოაქვეყნა და საჯარო გახადა. დააკვირდით რა დონის ოპერატიულობასთან გვაქვს საქმე, ვირუსის დაფიქსირებიდან რამდენიმე დღეში არა მხოლოდ ვირუსია გამოკვლეული, არამედ მისი გენეტიკური კოდიც დაადგინეს და გამოაქვეყნეს.

რა ხდება „დეცენტრალიზებული მართვის სისტემის“ ქვეყნებში? თანხას გამოყოფენ ვირუსის სანიანაღმდეგო ვაქცინის შექმნაზე. ხშირად ვისმენტ განცხადებებს აშშ-ს მთავრობამ ან ევროკავშირმა ან სხვა ქვეყანამ მილიარდობით თანხა გამოყო, რაღაცა საკითხის მოსაგვარებლად. მაგალითად, აშშ-ს მთავრობამ 2,0 მლრ. დოლარი გამოყო „covid-19“-ის ვაქცინის შესაქმნელად ან/და ვაქცინის შექმნაზე. მაგრამ, ეს მხოლოდ დეკლარაციაა და სხვა არაფერი. დეკლარაცია იმის შესახებ, რომ აშშ-ს მთავრობა მზათაა თანხა გადაუხადოს ვინც „covid-19“-ის ვაქცინას შექმნის, ან შეიძინოს 2,0 მლრ. დოლარის ვაქცინა, თუ ვინმე, რომელიმე კომპანია, ასეთს შექმნის.

დავაკვირდეთ დეცენტრალიზებული მართვის პირობებში რა დონის არა ოპერატიულობასთან გვაქვს საქმე. მაშინ, როცა ყოველ საათს და ყოველ წუთს გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს, ხელისუფალი საჭირო რესურსების მობილიზების მაგივრად გარკვეულ თანხას გამოყოფს პრობლემის მოსაგვარებლად და ამასაც მთელი რიგი პროცედურების გავლა და მნიშვნელოვანი დრო ჭირდება. ამ სისტემაში, პრობლემის მოსაგვარებლად სხვა „ბერკეტი“, გარდა ფინანსებისა, ხელისუფლებას არ გააჩნია.

ვნახოთ რა ხდება „ქვეყნის დეცენტრალიზებულ მართვის სისტემაში“ პრობლემის მოსაგვარებლად თანხის გამოყოფის შემდეგ, მაგალითად „covid-19“-ის შემთხვევაში. რას აკეთებენ და სავარაუდოდ როგორ მოქმედებენ კომპანიები, ვისაც ამ პროცესებში ჩართვა შეუძლიათ.

პირველი, რაც კომპანიის მესვეურებს სავარაუდოდ თავში მოუთა, არის ის, რომ გაჩნდა დიდი ფულის გაკეთების საშუალება და არა პრობლემის მოგვარება და ადამიანთა სიცოცხლის გადარჩენა. მიზანი კომერციულია და არა ჰუმანური. ადამიანთა სიცოცხლე და ჯამრთელობა მთავარი მიზნის დიდი ფულის გაკეთების, პარალელური, გვერდითი შედეგი უფრო ვიდრე მთავარი ამოცანა, შემდგომში უკვე ჩნდება კითხვები, რომელთა პასუხზეც დამოკიდებულია გადამწყვეტილების მიღება:

- აქვს თუ არა საკმარისი ტექნიკური და ტექნოლოგიური ბაზა ვაქცინის შესაქმნელად?
- ყავს თუ არა შესაბამისი დონის სპეციალისტები?
- აქვს თუ არა საკმარისი ფინანსური რესურსები?
- შეძლებს თუ არა მოკლე დროში ვაქცინის შექმნას და დამზადებას?
- რამდენად იაფი და კონკურენტული იქნება ვაქცინა?
- როგორია კონკურენტების შესაძლებლობები?
- შეიძენს თუ არა სახელმწიფო მისგან ამ ვაქცინას?

• რა რეალური ინტერესები და რა მიზნები აქვთ დაინტერესებულ მხარეებს?

• როგორია ქვეყანაში პოლიტიკური მდგომარეობა, რამაც შეიძლება დადებითად ან უარყოფითად იმოქმედოს ხელისუფლის პოლიტიკაზე?

• ხომ არ მოხდება ვირუსის ლიკვიდაცია ან ლოკალიზება კლიმატური ცვლილებების შედეგად?

• ვინმე ხომ არ შექმნის ამ ვაქცინას უფრო ადრე და უფრო ეფექტურად?

• ვინმე ხომ არ შექმნის ვაქცინას ჰუმანიტარული მიზნებისთვის?

• რომელი ქვეყანა რა რესურსებს იყენებს ვაქცინის შექმნაზე?

• რა შედეგები დაუდგება კომპანიას პროექტის წარმატებით განხორციელების შემთხვევაში?

• რა შედეგები დაუდგება კომპანიას პროექტის წარუმატებლობის შემთხვევაში?

აი არასრული მცირედი ჩამონატვალი იმ საკითხებისა, რომელიც უნდა განიხილოს კომპანიამ მანამ გადაწყვეტილებას მიიღებს და შემდეგ მიიღოს მთავარი გადაწყვეტილება: ჩაერთოს თუ არა ვაქცინის შექმნის პროცესში?

როგორც ვხედავთ, „სახელმწიფოს მართვის დეცენტრალიზებულ სისტემაში“, კომპანიის დონეზეც მრავალი საკითხი და პრობლემა მოსაგვარებელი იმისთვის, რომ გადაწყვეტილება მიიღონ. ცხადია, რომ ასეთ პირობებში, დიდი გამოცდილების საუკეთესო კომპანიებიც კი მოერიდებიან მნიშვნელოვან ხარჯებს და უარს იტყვიან სერიოზული ვაქცინის შექმნაზე. **საბაზრო კონკურენცია და „მართვის დეცენტრალიზებული სისტემა“ აიძულებს კომპანიებს ან მინიმალური დანახარჯებით შექმნან ვაქცინა, ან უარი თქვან ამ პროექტში მონაწილეობაზე. იქ, სადაც დიდი ფულია და დიდი მოგების მიღება შეიძლება, იშვიათი კომპანია იტყვის უარს პროექტში მონაწილეობის მიღებაზე და აირჩევს პირველ ვარიანტს, მინიმალური ხარჯებით ვაქცინის შექმნას.**

ვაქცინის შექმნის შემდეგ, სოლიდური თანხები გასაღები შექმნილი ვაქცინის გამოკვლევაზე, იმ შედეგებზე, რასაც ვაქცინა იძლევა, მნიშვნელოვანი თანხები დასახარჯი გვერდითი მოვლენების შესწავლაზე, კვლევება ჩასატარებელი ასაკობრივ ჯგუფებში და ა.შ. ერთი სიტყვით, დიდი და მნიშვნელოვანი ხარჯებია საჭირო სერიოზული ვაქცინის მისაღებად. გაურკვეველი მოსალოდნელი შედეგების პირობებში დიდ რისკებზე არცერთი კერძო კომპანია არ წავა და ნებისმიერი კომპანია ეცდება მინიმალური ხარჯებით ვაქცინის შექმნას. ასეთი მიდგომებით კი, როგორც უკვე ავღნიშნეთ, სერიოზული ვაქცინის მიღება შეუძლებელია.

რეალურად, სწორედ ასეც მოხდა „covid-19“-ის გამოვლენიდან ხუთი წელია გასული და დღემდის არაა შექმნილი მისი სანინალმდეგო ეფექტური ვაქცინა. დღემდის არსებული ვაქცინები არცერთი არაა სრულფასოვანი და მედიკოსებს პასუხები არა აქვთ კითხვებზე: არსებული ვაქცინებიდან რომელია უკეთესი?, არსებული ვაქცინები რამდენად საშიშია ადამიანის ჯამრთელობისთვის?, ბოლომდის იცავს თუ არა ვაქცინა „covid-19“-ისგან?

რა საჭიროა ორჯერ აცრა?, რა გვერდითი მოვლენები ახასიათებს ვაქცინას?, როგორ მოქმედებს სხვა ავადმყოფობებზე?, რატომ უნდა გაფრთხილდეს ადამიანი აცრის შემდეგ 10 დღე?, როგორ მოქმედებს ადამიანის რეპროდუქციულობაზე?, როგორ მოქმედებს ნაყოფზე?, როგორ მოქმედებს ბავშვის ზრდაზე? რატომაა საჭირო აცრის შემდეგ 30 წუთი ლოდინი?, როგორ მოქმედებს ადამიანის ინტელექტზე - გონებაზე და ფსიქიკაზე? და ა.შ. და ა.შ. უამრავი კითხვა პასუხგაუცემელია.

პრაქტიკამ აჩვენებს, რომ მსოფლიოში ერთადერთი ქვეყანა, ვინც „covid-19“-ის ეპიდემიას გაუმკლავდა, ჩინეთია. როგორ და რანაირათ მოახერხა ჩინეთმა ამის გაკეთება დღემდის საჯაროთ არ უთქვამს და ერთგვარი საიდუმლოა. მოარულ ხმებს თუ დაუჯერებთ ჩინეთმა ვირუსი და ვაქცინა ერთდროულად შექმნა, ვირუსი მთელ მსოფლიოს მოედო, ჩინეთმა კი ვაქცინით საკუთარი ქვეყანა დაიცვა. **ასეც რომ იყოს, ეს არაფერს არ ცვლის, იმასთან მიმართებაში, რომ თანამედროვე მსოფლიო, დღეს არსებული „სახელმწიფოს დეცენტრალიზებული მართვის სისტემები“, ლიბერალური იდეოლოგია და ეკონომიკური განვითარების არსებული მოდელი, მსოფლიოში დღეს არსებულ გამოწვევებს ვერ უმკლავდება.** ამის დადასტურებაა „covid-19“, „ისლამური სახელმწიფოს“ ჯერ წარმოქმნა, მერე კი მასთან აბსოლუტურად არაეფექტური ბრძოლა, ბოლო პერიოდში ავღანეთში მომხდარი მოვლენები, საზოგადოების ურთიერთ დაპირისპირებულ ფენებად დაყოფა და მათ შორის მუდმივი დაპირისპირება, მსოფლიოში არსებული უამრავი კომფლიქტები, რომლებიც მრავალი წლის განმავლობაში არ წყდება, სახელმწიფოების დაშლა და დაქუცმაცება და ა.შ.

ცენტრალიზებული და დეცენტრალიზებული მართვის სისტემების კიდევ ერთი საინტერესო შედარება! ცენტრალიზებულ მართვის სისტემაში (მაგალითად სსრკ-ში), როგორც კი ახალი ვირუსი ჩნდებოდა, მაშინვე იწყებოდა ანტივირუსის შექმნა. რატომ? იმიტომ რომ ხელისუფლებამ კარგად იცის, რომ თუ ახალი ვირუსით მოსახლეობის დაავადება ფართო მასშტაბებს მიიღებს მსხვერპლტან ერთად ეკონომიკური ზარალიც დიდი იქნება. დეცენტრალიზებულ მართვის (კაპიტალისტურ) სისტემაში მთავარი მოგებაა, იმის გამო, რომ ვაქცინის შექმნა ძვირად ღირებული პროცესია, ზარალის მიღების შიშით, მანამ ეპიდემია ფართო მასშტაბებს არ მიიღებს და დიდი მოგების შანსი არ გაჩნდება ვაქცინის შექმნაზე არავინ ფიქრობს. ასე იყო მაგალითად, აქლემის გრიპის ვირუსის“ შემთხვევაში. ეს ვირუსი გავრცელებული იყო და ხალხი ილუპებოდა აფრიკაში, ვირუსის გადამტანი აქლემი იყო, სწორედ ამიტომ დანარჩენ მსოფლიოში ის არ გავრცელდა. იმის გამო, რომ ვირუსის გავრცელებამ ფართო მასშტაბი არ მიიღო და დიდი მოგების მიღება შეუძლებელი იყო, წამყვანმა ფარმაცეტულმა კომპანიებმა თავი არ შეინუხეს ანტივირუსის შექმნაზე. ამ მაგალითიდან კიდევ ერთხელ თვალნათლივ ჩანს, რომ კაპიტალისტურ სისტემაში მთავარი ფულია და არა ადამიანების სიცოცხლე. ამ ანალიზიდან ისიც კარგად ჩანს, რომ ახალი ვირუსის გაჩენისას, მანამ ეპიდემია ფართო

მასშტაბებს არ მიიღებს და მილიონები არ დაავადებინან, ვაქცინის შექმნაზე არავინ ფიქრობს.

ამდენად, როგორც ცენტრალიზებულ, ისე დეცენტრალურ მართვის სისტემებს დადებითი და უარყოფითი თავისებურებები ახასიათებთ. ერთი რამ ფაქტია, 35 წელია ცენტრალური მართვის სისტემა, რამდენიმე გამონაკლისი ქვეყნის გარდა, აღარ არსებობს. მაგრამ, ამ პერიოდში პრობლემები კი არ შემცირდა, მრავალჯერ

გაიზარდა, ხოლო ჩინეთი, სადაც ცენტრალური მართვის სისტემა მუშაობს, დღევანდელ მსოფლიოში ყოველმხრივ ყველაზე წარმატებული ქვეყანაა.

მძიმე პრობლემების წინაშე კაცობრიობა უკვე დიდი ხანია იმყოფება. უახლოვეს მომავალში თუ არ შეიცვალა არსებული მდგომარეობა, ეს ცივილიზაცია კიდევ უფრო მძიმე, დაუძლეველი პრობლემების წინაშე აღმოჩნდება.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ადამ სმიტი, „გამოკვლევა ხალხთა სიმდიდრის ბუნებისა და მიზეზების შესახებ“, თარგმნილი ინგლისურიდან ფ. გოგიჩაიშვილის მიერ., თბილისი 1938 წ.;
2. დემურ გადელია, ფინანსური მენეჯმენტი, 2010;
3. А.И. Тюнин, П.Г. Рябчук, Д.Н. Корнеев История экономики и экономических усений, Челябинск, 2018;
4. Стенли Фишер, Рудигер Дорнбуш, Ричард Шмалези Экономика, „дело“, Москва, 1995;
5. Джеффри Д. Сакс, Фелипе Ларрен Б. Макроэкономика Глобальный подход, Москва, издательство „ Дело“, 1996;
6. Филип Котлер Основы менеджмента, Москва „прогресс“ 1992.
7. М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури Основы менеджмента, Москва „дело“ 1992.
8. П. Самуельсон Экономика, т. 1-2, Москва „алгон“ 1992.
9. <https://spark.ru/user/142597/blog/85722/dinastiya-morgani-sozdateli-frs-dollar-ssha-istoriya>.